

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Postavení soudce v ústavním systému České republiky

Plzeň 2013

Michaela VILDOVÁ

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
KATEDRA ÚSTAVNÍHO A EVROPSKÉHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Postavení soudce v ústavním systému České republiky

Zpracovala: Michaela Vildová

Studijní program: magisterský

Obor: právo

Vedoucí práce: JUDr. Milan Tomeš (Okresní soud Sokolov)

Plzeň 2013

„Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma „Postavení soudce v ústavním systému České republiky“ zpracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2013

Michaela Vildová

PODĚKOVÁNÍ

„Děkuji JUDr. Milanu Tomešovi za odborné vedení této práce.

Ráda bych také poděkovala mé rodině, která mě plně podporovala po celou dobu studia.“

OBSAH

ÚVOD	1
1. EXKURZ DO HISTORIE SOUDNICTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	3
1.1. Soudnictví v období feudalismu (9. stol. – 14. stol).....	4
1.2. Soudnictví v období husitském (15. stol.)	7
1.3. Soudnictví v době stavovské (1471 - 1620).....	8
1.4. Soudnictví v období absolutismu (1620 - 1848)	10
1.5. Soudnictví od 2. pol. 19. století do vzniku samostatného Československa	11
1.6. Soudnictví v letech 1918 - 1989.....	12
1.6.1. Soudnictví za první republiky (1918 - 1939).....	12
1.6.2. Soudnictví v době Protektorátu Čechy a Morava (1939 - 1945).....	14
1.6.3. Poválečné soudnictví (1945 - 1948)	15
1.6.4. Soudnictví v období socialismu (1948 - 1989)	15
1.7. Soudnictví po sametové revoluci v roce 1989	17
2. SOUDNICTVÍ.....	19
2.1. Podstata soudnictví.....	19
2.2. Druhy soudnictví	20
2.3. Zásady výkonu soudnictví	21
2.4. Právní úprava soudnictví	22
3. MOC SOUDNÍ	26
3.1. Atributy soudní moci.....	27
4. ORGANIZACE SOUDNICTVÍ.....	30
4.1. Dělení soudů dle Ústavy ČR.....	30
4.1.1. Ústavní soud.....	30
4.1.2. Soudy	32
4.2. Způsoby rozhodování soudů	39
4.3. Vnitřní struktura soudů	41
4.4. Soudcovské rady	42
4.5. Soudcovská unie ČR.....	44
4.6. Justiční akademie	44
5. ÚSTAVNÍ POSTAVENÍ SOUDCE	46
5.1. Pojem soudce	46

5.2. Nezávislost soudce	46
5.3. Záruky soudcovské nezávislosti.....	47
5.3.1. Neodvolatelnost soudce	48
5.3.2. Nepřeložitelnost soudce	49
5.3.3. Neslučitelnost funkcí.....	49
5.3.4. Hmotné zabezpečení soudce.....	50
5.4. Nestrannost soudce.....	52
5.4. Vázanost soudce zákonem	54
5.5 Právo na zákonného soudce	55
6. SOUDCOVSKÁ FUNKCE	56
6.1. Příprava pro výkon funkce soudce	56
6.2. Předpoklady pro zastávání funkce soudce	58
6.2.1. Bezúhonnost	58
6.2.2. Vzdělání	59
6.2.3. Státní občanství	59
6.2.4. Způsobilost k právním úkonům.....	60
6.2.5. Věk.....	60
6.2.6. Zkušenosti a morální vlastnosti.....	60
6.3. Jmenování soudce a jeho slib	61
6.4. Přidělení soudce	62
6.4.1. Dočasné přidělení.....	63
6.5. Výkon funkce soudce	65
6.5.1. Práva a povinnosti soudce	65
6.5.2. Odpovědnost soudce	66
6.5.3. Nezpůsobilost soudce.....	69
6.5.4. Dočasné zproštění výkonu funkce soudce	69
6.6. Soudce funkcionář	71
6.7. Zánik funkce soudce.....	72
7. KOMPARACE S POSTAVENÍM SOUDCE ÚSTAVNÍHO SOUDU	74
8. KOMPARACE SE SOUDNICTVÍM V U.S.A.	77
9. ÚVAHY DE LEGE FERENDA	79
ZÁVĚR.....	80
RESUMÉ.....	83
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	85

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

OS	Okresní soud
KS	Krajský soud
VS	Vrchní soud
NS	Nejvyšší soud
NSS	Nejvyšší správní soud
ÚS	Ústavní soud
EU	Evropská unie
ČR	Česká republika
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky
OZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
SŘS	Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ZSS	Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích
ZÚS	Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

ÚVOD

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila „Postavení soudce v ústavním systému České republiky“. Důvodem výběru tohoto tématu byla mimo jiné skutečnost, že jsem se problematice soudnictví a postavením moci soudní zabývala v práci bakalářské. Diplomovou práci jsem proto pojala jako navázání na toto téma a jeho specializaci na postavení soudce. Práce je rozdělena do několika kapitol, jež se zaměřují na vybrané aspekty této problematiky, jež považuji za nejstěžejnější.

První kapitola představuje úvod do tématu. Je věnována historickému vývoji soudnictví v českých zemích, s nímž se vyvíjelo i postavení soudců. Je v ní zachycen postupný vývoj soudnictví od předstátních společností, následně je etapizována dle historických období a nejdůležitějších milníků až do současnosti.

Kapitola druhá se zaměřuje na pojem soudnictví, jak jej chápeme v současné době. Tato část práce si klade za cíl vystihnout podstatu soudnictví, jako jedné z nejdůležitějších funkcí státu. S postupným vývojem soudnictví se vyčlenily jeho jednotlivé druhy až do současné podoby. Práce se jimi rovněž zabývá. Dále se věnuje zásadám, jež soudnictví ovládají a jeho právní úpravou.

Třetí kapitola pracuje s pojmem soudní moc, jež je určován ústavou a dále konkretizován zákony. Kapitola je zaměřena především na atribut nezávislosti soudní moci. Striktní oddělení moci soudní v tripartitě státní moci je nezbytným předpokladem pro právní stát a spravedlivé soudnictví.

Kapitola čtvrtá poskytuje pohled na současnou organizaci soudnictví. Pozornost je věnována soudům obecným i Ústavnímu soudu. Další podkapitoly se zaměřují na soudy obecné, konkrétně na způsoby jejich rozhodování a jejich vnitřní strukturu. Velmi stručně je dále pojednáno o soudcovských radách, jež reprezentují soudce a jsou poradním orgánem předsedy soudu, o Soudcovské unii jako stavovském sdružení soudců a Justiční akademii ČR, jež se zaměřuje na vzdělávání soudců a dalších osob.

Kapitola pátá představuje stěžejní část práce. V první části se zabývá pojmem soudce. Její další části jsou zaměřeny na ústavní postavení soudce, tedy na ústavní principy, jež soudcům zaručují nezávislé a nestranné rozhodování.

Soudcovská nezávislost a nestrannost je ovšem podepřena i dalšími zárukami obsaženými jak v Ústavě, tak i zákonech a v práci je jim rovněž věnována pozornost.

Kapitola šestá poskytuje pohled na soudcovskou funkci od jejích prepočátků, tedy přípravou justičních čekatelů, přes předpoklady pro zastávání této funkce a jmenování do funkce se všemi nezbytnostmi. V podkapitole o výkonu soudcovské funkce je věnována pozornost právům a povinnostem soudce, jeho odpovědnosti a případy nezpůsobilosti soudce či jeho dočasného zproštění funkce. Dále je poskytnut velmi stručný pohled na funkcionáře soudu a konečně na zánik funkce soudce.

Kapitola sedmá se zabývá základní komparací postavení soudce soudů obecných se soudci Ústavního soudu. Je zaměřena na rozdíly v předpokladech pro jejich jmenování, samotným procesem jmenování, zániku jejich funkce a další odlišnosti.

Osmá kapitola je rovněž komparační. V úvodu poskytuje pohled na současný stav a organizaci soudnictví ve Spojených státech amerických a dále se věnuje rozdílům v postavení soudců v USA a ČR. Pozornost je věnována i porotám, jež se podílí na rozhodovací činnosti soudů.

Poslední kapitola obsahuje úvahy de lege ferenda. Největší problém současné justice spatřuji v přetíženosti soudů. Tato kapitola obsahuje polemiky nad jejich možným řešením do budoucnosti.

Cílem mé práce je poskytnutí základního náhledu do tématu postavení soudce v ústavním systému. S ohledem na rozsah problematiky si práce nedává za cíl komplexní zahrnutí všech souvisejících institutů, jako spíše shrnutí těch nejtěžejnějších poznatků, jež poskytují základ tomuto tématu.

1. EXKURZ DO HISTORIE SOUDNICTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH

Spory mezi lidmi a jejich řešení jsou staré jako lidstvo samo. V období před vznikem prvních států byla rozhodcem těchto sporů nejváženější osoba společnosti – rodový stařešina či náčelník kmene, později kníže či král. Rozhodoval neformálně, pouze na základě svého úsudku a citu pro spravedlnost. Co je a co není spravedlivé, se posuzovalo na základě obyčejů, zvyků a tradic, podle kterých lidé žili a předávali si je z generace na generaci. Rozsudek musel být vyřčen hned, neboť nevyřešený spor by ohrožoval stabilitu celého společenství, a byl nezměnitelný. Nečekané a přesto logicky a přesvědčivě zdůvodněné rozhodnutí, bylo znakem soudcovy moudrosti. Rozhodnutí však nebylo nijak vymahatelné. Soudce byl ovšem považován za takovou autoritu, že se mu nikdo neodvažoval vzepřít. Příkladem důvtipně vyřešeného sporu nám může být rozsudek krále Šalamouna ve sporu o dítě, známý ze Starého zákona.¹

V období předstátní slovanské společnosti (7. - 8. stol.) se vytvářely podmínky pro vznik prvních státních útvarů. Toto období je velice důležité, neboť užívané obyčeje a pravidla se později, po vzniku států, stala základem nového práva. Obyčeje, které se v tomto období vytvářely, pak ovlivňovaly charakter institucí rodinného, majetkového a zvláště trestního práva až do 17. století.²

Institut soudu, ve smyslu v jakém ho chápeme dnes, vznikl v období utváření prvních států a tedy i státních institucí. Na rozdíl od původních rozhodců šlo o činnost organizovanou, vytvářenou v zákonem stanovené formě a s možností státního donucení. Dalším znakem, ke kterému se lidstvo muselo dopracovat až postupem času, je nezávislost soudnictví na ostatních státních orgánech.³

Vývoj soudnictví v jednotlivých zemích je závislý na tradicích a právní kultuře každého národa. To české se zrodilo v období feudálního státu a zařadilo se do univerzální evropské právní kultury.⁴

¹ TULÁČEK, Jan. *Meč a váhy : O právu a jeho dlouhé historii*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1986. 143 s.. Str. 6-9.

² MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 16.

³ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 39.

⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 39-41.

1.1. Soudnictví v období feudalismu (9. stol. - 14. stol)

Prvním státním útvarem na českém území byla Velkomoravská říše, jež měla formu knížectví. Panovník – kníže, byl nejvyšším správním, soudním i zákonodárným orgánem. Rozhodování sporů se řídlo především obyčejovým právem. Do 9. století se datuje vznik prvního staroslověnsky psaného právního spisu *Zákon sjudnyj ljudem*⁵, jež obsahuje prvky trestního i civilního práva.⁶

Základem soudní organizace bylo soudnictví vykonávané na dvoře panovníka. Obecným soudem pro všechny obyvatele byl **dvorský soud** (jemuž předsedal dvorský sudí) a to až do 13. století, kdy byl částečně nahrazen zvláštním soudem zemským a sám si ponechal výkon soudnictví pouze ve věcech lenních a odúmrtních. **Vetší zemský soud** zasedal čtyřikrát do roka na Pražském hradě a byl nejvýznamnějším soudem pro šlechtu. Předsedal mu panovník s 20 nejvyššími zemskými úředníky šlechtického stavu jako přisedícími a řídil jej zemský sudí. Projednával především spory týkající se majetku šlechty v hodnotě vyšší než 10 kop českých grošů a rozhodoval i ve věcech trestních. Proti jeho rozhodnutí nebylo až do roku 1627 možné podat odvolání. Soudci zemských soudů svými nálezy tvořili právo, ačkoliv nebyli výlučnými zákonodárci. **Menší zemský soud** rozhodoval spory menšího významu, zpravidla do hodnoty 10 hřiven a zasedali v něm tzv. menší zemští úředníci.⁷ Od 13. století podle okolností případu vykonával soudnictví i **dvorský sjezd**, složený z velmožů a církevních hodnostářů, a to ve sporech majetkových a trestních. Panovník mu rovněž předkládal k rozhodnutí zvláště politicky závažné spory. Spory byly rozhodovány kolegiálně.

Území, které bylo v té době rozděleno na jednotlivé župy, bylo spravováno župními správci, kteří fungovali jako zástupci panovníka. Nejvyššími soudními orgány však byli župani. **Župní soud** měl podobu sborového soudu. Župan, který byl později nahrazen cúdařem, soudil společně s ostatními šlechtici a to v trestních a civilních sporech šlechticů. Spory nad ostatními nesvobodnými

⁵ Zákon soudní pro laiky.

⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Linde Praha, 1997. 437 s. ISBN 80-7201-051-4. Str. 74.

⁷ KLABOUCH, Jiří, *Staré české soudnictví, Jak se dříve soudívalo*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1967, s. 124.

obyvateli v okolí hradů, např. čeledí na dvorech a usazenými sedláky, řešil tzv. vladař se svým sborovým soudem na župních hradech. Vladařův soud však rovněž vyjížděl v pravidelných termínech do jednotlivých žup, kde soudil společně s místními a dal tak vzniknout loveckým, rybářským či vesnickým soudům.⁸

Se vznikem krajské správy vznikaly nové **soudy krajské**, jimž předsedali krajští poprávci (činili po právu) a vykonávali soudnictví nad svobodnými občany v kraji. Fungovaly až do 1. pol. 15. stol., kdy zanikly v průběhu husitského hnutí.⁹

Zároveň se rozvíjely i **administrativní úřady** spojené s výkonem soudnictví. Písař měl na starosti vedení soudních záznamů a zemských desek – předchůdce pozemkových knih. Komorník vybíral soudní dávky a poplatky. Soudní poslové doručovali soudní písemnosti.¹⁰

Ve 13. století přiznal panovník katolické církvi právo na vlastní soudnictví, jež mělo být nezávislé na světské moci. A proto spory ve věcech manželských, ve věcech zájmů církve, církevních osob a církevního majetku náležely **soudnictví církevnímu**, jež upravovalo kanonické právo.¹¹

Svědectví o soudnictví této doby nám podávají mnohé písemné prameny, jako například **Statuta knížete Konráda Oty** – nejstarší český zákoník, který byl vydán roku 1189 a který kodifikoval zvykové právo především z trestní oblasti. V následujícím úryvku jsou zachyceny zásady zasedání soudu: „*čl. 29 Dále, soudce nikdy nemá soudit sám, nýbrž v přítomnosti kastelána nebo několika urozených; a když soudí vladař, nemá chodit na radu ven ze soudu, nýbrž nechť soudí zasedaje s vojáky.*“¹² V Konrádových Statutech rovněž nalezneme zmínku o tzv. slubních soudech, před kterými se konalo rozhodčí řízení, které bylo spojeno s nižšími finančními náklady pro procesní strany.¹³ Strany si totiž mezi sebou

⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 42-43.

⁹ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 38-39

¹⁰ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 44.

¹¹ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str.43.

¹² BÍLÝ, Jiří L. *Právní dějiny na území ČR : vysokoškolská učebnice*. Praha : Linde, 2003. 474 s. ISBN 80-7201-429-3. Str. 81.

¹³ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 44.

určily soudce, jež měl spor vyřešit, a dohodly se, že budou jeho rozhodnutí respektovat. Tímto soudcem mohl být kdokoliv, na kom se shodli.¹⁴

Kosmova kronika Česká z 1.pol.12.stol.nám dává možnost seznámit se s legendárním soudním sporem, který se objevuje v řadě historických pojednáních. Rozepře o hranice sousedských polí mezi dvěma bohatými obyvateli váženého rodu byla hnána až před kněžnu Libuši, jež: „...rozpustilá, nemaje muže, jehož se báti, na loket podepřena, vysoko na vyšíváných poduškách měkounce sobě polehávala. Když pak jdouc cestou spravedlnosti, na osoby lidí nehledíc, záležitost celé pře mezi nimi vzniklé ve stav pravý uvedla...“¹⁵ načež se ten, kdo spor prohrál, velice rozhněval, hlavou svou zatřásl a dle svého zvyku třikrát holí o zem udeřil a zvolal: „...Ó křivdo mužům nesnesitelná! Žena štěrbivá mužské soudy lestnou myslí koná. Víme zajisté, že žena stojíc nebo na trůně sedíc málo rozumu má, tím méně, kdy na poduškách leží. Tehdy věru způsobilá jest výše ku přistoupení muže, než aby bojovníkům nalézala práva. Neb jisté jest, že všechny ženské mají dlouhé vlasy, ale krátké rozumy. Lépe jest umřítí, než aby mužové to snášeli. Nás jedině v hanbu všem národům a kmetům, opustila příroda, že nemáme správce a mužského soudu, že nás tisknout ženská práva...“¹⁶ Nespokojenost s tímto rozsudkem dala podnět k povolání Přemysla Oráče na knížecí stolec a vedla tedy k založení největší české panovnické dynastie – Přemyslovců. Což jen dokazuje, jaký význam měly rozsudky tehdejších soudů na celou společnost.¹⁷

První historicky doložený soudní proces však nalezneme až v **Letopisu kanovníka Vyšehradského** anonymního kronikáře z období vlády knížete Soběslava I. ve 12. století, jež navazoval na Kosmovu kroniku. Podrobně jsme zde seznamování s procesem nad osobami, které se pokusili zavraždit knížete Soběslava I. Řízení probíhalo na Vyšehradě před dvorským sjezdem, v němž zasedalo na tři tisíce významných světských i duchovních osob v čele s knížetem

¹⁴ TULÁČEK, Jan. *Meč a váhy : O právu a jeho dlouhé historii*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1986. 143 s.. Str. 18.

¹⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 43-44.

¹⁶ BÍLÝ, Jiří L. *Právní dějiny na území ČR : vysokoškolská učebnice*. Praha : Linde, 2003. 474 s. ISBN 80-7201-429-3. Str. 80.

¹⁷ TULÁČEK, Jan. *Meč a váhy : O právu a jeho dlouhé historii*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1986. 143 s.. Str. 9-10.

Soběslavem. Odsouzeným byl uložen trest usekání všech údů, který byl vykonán druhý den po procesu na tržišti.¹⁸

Městské soudnictví se začalo vyvíjet společně s rozvojem prvních měst. Soudním orgánem ve městech byla nejprve městská rada, jejíž pravomoc se vyvinula z řešení rozhodčích sporů mezi obyvateli. Později vznikl městský soud, který rozhodoval o majetkových i trestních věcech v rámci města. Purkmistr soudu předsedal, přísedícími byli členové městské rady. Soudnictví a správa nebyly odděleny až do 18. století. Zajímavé rovněž je, že jednotlivá města rozhodovala podle rozdílných právních řádů.¹⁹ Soudcem městského (rovněž i zemského) soudu mohla být ustanovena osoba dospělá, svéprávná, bezúhonná, mužského pohlaví, která má znalost práva a cit pro spravedlnost. Soudce měl být důstojný, nestranný, málo přísný, nosit slušné šaty a chovat se v šencích střídmě a stýkat se pouze s poctivými lidmi.²⁰

1.2. Soudnictví v období husitském (15. stol.)

V 15. století byl v důsledku probíhajícího husitského hnutí přerušen vývoj feudálního státu a dosavadní státní organizace byly rozbořeny a nahrazeny novými. Centrální moc již nebyla v rukou panovníka, ale roztržena mezi dvě strany, které se snažily získat moc ve státě. Jednou z nich byla katolická církev, druhou husité. Výkon soudnictví prováděla každá z těchto stran na území, které ovládala. Husité přinesli nové postupy v duchu jejich učení. Do výkonu veřejné moci byl zahrnut širší okruh společnosti, než tomu bylo doposud.²¹ Husitství bylo budováno na principu rovnosti jak společenské, tak majetkové. Monarchistická forma státu byla odmítnuta a ideálem se stala demokratická vláda. Za zrušené byly také prohlášeny základní principy feudální společnosti: daně, poddanství, úroky. Dosavadní právo nebylo ani nemohlo být uplatňováno, neboť centrální

¹⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 44.

¹⁹ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 40.

²⁰ ADAMOVIČ, K., a kol.. *Dějiny českého soudnictví od počátku české státnosti do roku 1938*. 1. vyd., Praha: LexisNexis CZ, 2005., Str. 44.

²¹ JANÁK, Jan; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1989. ISBN 80-04-21189-5. Str. 87.

soudy byly nečinné. Šlechta byla roztržena na dva tábory a zemské soudy tedy nezasedaly. Utvářely se tedy nové právní obyčeje, kterými se řídily nové orgány husitské moci, kterými v husitských městech byli vojenští hejtmané. Zásadní otázky řešily ve městech tzv. **velké obce**, což bylo shromáždění všech obyvatel města.²²

1.3. Soudnictví v době stavovské (1471 - 1620)

Stavovský feudální stát trval v Čechách od konce husitského hnutí do porážky bělohorské roku 1620. Pro toto období je typický výrazný podíl stavů na výkonu správy a tedy i soudnictví.²³ Královské soudy ustupovaly v kompetencích soudům stavovským.

Jako soud celostátní fungoval soud komorní a dvorský.

Komorní soud vznikl již koncem 14. století. Byl výsledkem snahy panovníka čelit ovládnutí ostatních soudů šlechtou a panovník mu zpočátku i předsedal, než byl nahrazen nejvyšším hofmistrem. Byl příslušný pro spory majetkové (kromě záležitostí týkajících se svobodných šlechtických statků, jež příslušely soudu zemskému) a od 16. století nabýval povahy soudu pro politické delikty, zejména ty, které byly namířeny proti panovníkovi.²⁴

Soud dvorský měla i nadále v moci šlechta, vykonával soudnictví ve věcech sporů o léna uvnitř státu a spory odúmrtí (do roku 1497, kdy se panovník vzdal odúmrtního práva, takže zbyly pouze lenní spory).²⁵

V polovině 16. století vznikl další soud s celostátní působností – **soud apelační**, k němuž se měly původně soustřeďovat odvolání od všech ostatních soudů. Šlechtou mu ovšem nebyla dopřána tak široká pravomoc a proto sloužil jako soud odvolací pouze pro městské soudy. Apelační soud byl prvním soudem, jehož členové byli jmenováni a placeni panovníkem a řídili se jeho instrukcemi.

22 MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha : Linde, 1997. Str. 47-48.

23 MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 52.

24 SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 47.

25 MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 60-61.

Šlo tedy o první byrokratický soud. V jeho čele stál prezident a mimo jiné při něm fungovali i 4 doktoři práv.²⁶

Soudy zemské v období válek nezasedaly. Jejich činnost zčásti převzaly městské soudy. Po porážce husitství rostl vliv šlechty na obsazení soudu a panovník tak měl již pouze formální roli při schvalování šlechtou navržených přísedících. Kromě toho měl soud dohled nad rozhodnutími soudu komorního. Jediný způsob, jakým mohl panovník ovlivnit rozhodnutí zemského soudu, bylo udělení milosti odsouzenému v případě trestu smrti. Některá rozhodnutí zemského soudu se stávala právně závaznými, soudci tak dle vlastní úvahy právo nalézali pro konkrétní případy.

Pro **městské soudnictví** této doby bylo důležité postupné sjednocování městského práva právě prostřednictvím judikatury. Spory mezi obyvateli různých měst tak bylo jednodušší řešit.²⁷

Soudy vrchnostenské určené pro poddané na jednotlivých panstvích vycházely v podstatě z městského soudnictví. Podrobnější záznamy o organizaci soudnictví nad poddanými se nezachovaly.²⁸

Ve stavovském období zažila rozmach **advokacie**. Strana zastoupená advokátem, který se dokázal před soudem pohybovat, byly mu známy všechny procesní postupy a právní kličky, které vedly až vítěznému konci, měla nemalou výhodu. Úspěšní advokáti se mohli dopracovat až ke šlechtickým titulům. Bohatá města a významní pánové si pro případné spory „předpláceli“ na každý rok tzv. jorgelitníky, nejlepší mezi advokáty, kteří za ně rovněž prováděli jednání před správními orgány. Snaha českého zemského sněmu zakázat tyto roční platy byla pochopitelná, neboť bohatší strana prakticky zcela ovládala soudní jednání.

²⁶ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 60-61.

²⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 48.

²⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 49.

1.4. Soudnictví v období absolutismu (1620 - 1848)

Při nástupu absolutismu se žádné závažnější změny v organizaci soudů neuskutečnily. **Zemský soud** stále fungoval jako soud I. instance pro šlechtu. **Soudy městské** vykonávaly soudnictví nad měšťany. Od 18. století začínala být soudní pravomoc menších měst omezována ve prospěch měst větších se školeným právnickým aparátem – *magistráty*²⁹. **Soudy vrchnostenské** dále fungovaly na jednotlivých panstvích pro poddané a později rovněž podlely stejným omezením jakou soudy městské, ve prospěch soudů vybavených školeným aparátem – *justiciár*.³⁰ Svou svrchovanost ovšem ztratil na základě Obnoveného zřízení zemského **větší zemský soud**, proti kterému v sobě stavovské nebylo možné podat odvolání a nově jeho rozhodnutí mohla být podrobena revizi panovníka.³¹

Obnovené zřízení zemské mělo rovněž vliv na přechod k byrokratickému soudnictví. Feudální soudci, jež právo nalézali, byli nahrazeni soudci – úředníky, kteří se při rozhodování museli striktně držet předpisů daných panovníkem.³²

Důležitou úlohu sehrálo zřízení **Nejvyššího soudního úřadu** ve Vídni v roce 1749 za vlády Marie Terezie, jež plnil úlohu nejvyššího soudu a úřadu pro správu soudnictví. Skládal se ze tří senátů: Pro Horní a Dolní Rakousy a pro země Koruny České. Pro soudnictví zemí Koruny České jeho zřízení znamenalo ztrátu dosavadní samostatnosti a začlenění do celohabsburského rámce.³³

V období raného absolutismu docházelo k postupnému oddělování soudnictví a správy (v roce 1855 ovšem opět došlo k jejich sloučení) i civilního a trestního soudnictví. K výkonu soudnictví bylo již v této době požadováno právníké vzdělání.³⁴

²⁹ Pojem pocházející z římského práva, označuje soudce nižších soudů. Magistrates dodnes fungují ve Spojeném království u Magistrates Courts – nižších soudů s omezenou jurisdikcí.

³⁰ Soudní úředníci s právníkém vzděláním.

³¹ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 155-156.

³² SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 50.

³³ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Linde Praha, 1997. 437 s. ISBN 80-7201-051-4. Str. 79.

³⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 51.

1.5. Soudnictví od 2. pol. 19. století do vzniku samostatného Československa

Rok 1848 znamenal velký přelom pro vývoj soudnictví. Měšťané, ovlivnění revolucí, vyžadovali odstranění vlivu absolutistického státu na soudnictví. Požadovali možnost dozoru nad výkonem soudnictví prostřednictvím veřejných líčení. Dále byly zavedeny porotní soudy, u nichž mohli ve výsledku zasedat jen muži z majetných společenských vrstev. Proces inkviziční byl nahrazen obžalovacím. Správa soudů byla svěřena ministerstvu spravedlnosti.³⁵

Nejvyšší soudní úřad byl nahrazen **nejvyšším soudním a kasačním dvorem**, ovšem nepřislušely mu nadále funkce správní. Stál na vrcholu organizace, kterou tvořily dále tři stupně: vrchní zemské soudy, zemské (krajské) soudy a okresní soudy. Fungoval jakou soud zrušovací v trestních věcech a jako soud třetí instance ve věcech civilních.³⁶

Vrchní zemské soudy byly odvolací instancí pro krajské soudy. Působily v hlavních městech zemí (u nás v Praze a Brně).³⁷

V roce 1855 byly zemské soudy přetvořeny na **soudy krajské**. Původní název si zachoval pouze zemský soud v Praze a v Brně. Jednalo se o soudy II. instance ohledně rozhodnutí soudů okresních. V I. instanci rozhodovaly o sporech v hodnotě převyšující 500 zlatých.³⁸

Od roku 1849 fungovaly jako soudy nejnižší instance **okresní soudy**, jež vykonávaly působnost ve svých „soudních okresech“. Působili u nich samosoudci a rozhodovali v trestních věcech menší společenské závažnosti a současně jako I. instance v civilním řízení.³⁹

Říšský soud byl zřízen roku 1849 a rozhodoval ve věcech porušení politických práv, veřejných nárocích vůči státu, spory mezi sněmy a úřady a o

³⁵ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 218-219.

³⁶ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 218-219.

³⁷ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 219.

³⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. . *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 97.

³⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. . *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 97.

dalších sporech ústavní povahy. Jeho předseda i členové byli jmenováni doživotně.⁴⁰

Kontrolu nad výkonem správy prováděl **nejvyšší správní soud**, který byl zřízen roku 1875. Rozhodoval v případech, když se někdo domníval, že mu bylo ublíženo na právech nezákonným rozhodnutím nebo opatřením správního orgánu. Řízení před ním bylo ústní a veřejné.⁴¹

1.6. Soudnictví v letech 1918 - 1989

1.6.1. Soudnictví za první republiky (1918 - 1939)

Po vzniku samostatného Československa byl recepčním zákonem převzat téměř kompletně rakousko-uherský model soudnictví. Personální obsazení i organizační členění soudů zůstalo takřka beze změn. Převzat byl i způsob ustavování soudců: „*V intencích představ vlastních myšlení 19. století byli soudci vždy považováni za svým způsobem privilegované státní zaměstnance, pro jejichž ustanovování do funkcí byly ministerskými předpisy vyžadovány především požadavky právnického vzdělání, bezúhonnost a až do poslední třetiny 19. století i dobrý zdravotní stav (osoby tělesně postižené a ženy byly z výkonu soudcovské funkce vyloučeny).*“⁴² Rozhodnutí byla po 28. říjnu 1918 vyhlašována jménem republiky.

V rámci veřejného soudnictví fungoval od roku 1918 **Nejvyšší správní soud**. Základy správního soudnictví byly položeny již v rakousko-uherské monarchii. NSS sloužil pro případ konfliktů mezi občany a správními orgány. A dále od roku 1921 **soud ústavní**, jehož pozice nebyla v té době ještě zdaleka tak významná jako dnes. Nefungoval prozatím institut individuální ústavní stížnosti a

⁴⁰ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 220.

⁴¹ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 220.

⁴² MOTEJL O., Soudnictví a jeho správa. In Bobek, M. – Molek, P. – Šimíček, V. (eds.) *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita: Brno, 2009. Str. 813-821. Přístupné na <http://www.komunistickepravo.cz>

návrhy mu mohly předkládat pouze Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud a Volební soud (který byl součástí NSS).⁴³

V rovině řádných soudů byl nově roku 1918 v Praze zřízen **Nejvyšší soud** (který o rok později přesídlil do Brna, nejspíše z toho důvodu, že funkce soudců měli zastávat bývalí soudci zaniklého Nejvyššího soudu ve Vídni, kteří nebyli ochotni stěhovat se z Vídně či Moravy, kde žili, do Prahy), který stál na vrcholu soudní soustavy řádných soudů civilních i trestních. Jeho organizace byla víceméně totožná s organizací Nejvyššího soudního a kasačního dvora ve Vídni.⁴⁴

Soustava soudů dále fungovala na systému tří instancí: Druhou instancí pro krajské soudy tvořil **vrchní soud**. První instancí byl buď **okresní**, nebo **krajský soud**.⁴⁵

Fungovala zde rovněž široká skupina specializovaných soudů. Pro příklad civilních specializovaných soudů uveďme **živnostenské soudy a rozhodčí komise** pro některé pracovní-právní spory, které byly roku 1923 nahrazeny pracovními soudy, **hornické rozhodčí soudy**, od roku 1931 **soudy mládeže, vojenské soudy**. Z trestních specializovaných soudů pro příklad **státní soud**, kterému příslušelo řízení o zločinech podle zákona o ochraně republiky.⁴⁶

Ústava z roku 1920 zakotvovala základní zásady činnosti soudce v hlavě čtvrté. Byl zde upraven institut nezávislosti soudů i soudců a jejich vázanost zákonem. Výslovně byla oddělena moc soudní od výkonné. V Ústavě byly rovněž zakotveny podmínky pro výkon funkce soudce.⁴⁷

⁴³ MOTEJL O., Soudnictví a jeho správa. In Bobek, M. – Molek, P. – Šimíček, V. (eds.) *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita: Brno, 2009. Str. 813-821. Přístupné na <http://www.komunistickepravo.cz>

⁴⁴ MOTEJL O., Soudnictví a jeho správa. In Bobek, M. – Molek, P. – Šimíček, V. (eds.) *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita: Brno, 2009. Str. 813-821. Přístupné na <http://www.komunistickepravo.cz>

⁴⁵ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 331.

⁴⁶ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997. Str. 331.

⁴⁷ GRÓNSKÝ J, HŘEBEJK J. *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa I.(1918 – 1945)*, Nakladatelství Univerzity Karlovy 1997, Str.134.

1.6.2. Soudnictví v době Protektorátu Čechy a Morava (1939 - 1945)

Protektorát Čechy a Morava vznikl 15. března 1939 jako součást Třetí říše. Vznik protektorátu neznamenal pro české soudnictví ani tak změnu v jeho organizaci, ale především omezení působnosti a jeho charakteru, a stalo se tak jedním z hlavních nástrojů německé likvidační politiky vůči našemu národu. V tomto období rozlišujeme soudnictví říšskoněmecké, které bylo přeneseno z Říše a soudnictví autonomní, jež si zachovávalo organizaci z předválečného období Československa.⁴⁸

Nově byl na našem území zřízen **vrchní zemský soud** s územní působností pro celý protektorát, jež stál na vrcholu soudní soustavy. Při něm fungovalo pět **zvláštních soudů** pro stíhání činů namířených proti okupační moci, bez možnosti podání jakýchkoliv opravných prostředků, proti jejich rozhodnutí. Dále dva **zemské soudy** s územní působností našich soudů vrchních. A postupně i 14 **německých úředních soudů** s územní působností krajských soudů. U každého z těchto soudů bylo zřízeno německé státní zastupitelství.⁴⁹

Důležitou roli zastával **lidový soudní dvůr v Lipsku**, jenž stíhal velezradu. Dále zde fungovaly **soudy stanné**, které postihovaly činy proti veřejnému pořádku a bezpečnosti a jejich členy (často nekvalifikované) dosazoval přímo říšský protektor. Jediný rozsudek, který mohl stanný soud vynést, byl trest smrti a byl vykonáván ihned po jeho vyhlášení. Bylo jich vyneseno okolo 5 tisíc.⁵⁰

Z výkonu soudnictví byli v období protektorátu vyloučeni soudci, kteří neprokázali rasově čistý původ v souladu s Norimberskými zákony.⁵¹

⁴⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. . *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 156-157.

⁴⁹ KADLECOVÁ M., MATES P., SCHELLE K., *Dějiny československého státu a práva (1918 – 1945)*, Masarykova univerzita v Brně, 1992. Str. 114.

⁵⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. . *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 157-158.

⁵¹ MOTEJL O., Soudnictví a jeho správa. In Bobek, M. – Molek, P. – Šimíček, V. (eds.) *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita: Brno, 2009. Str. 813-821. Přístupné na <http://www.komunistickepravo.cz>

1.6.3. Poválečné soudnictví (1945 - 1948)

Po 2. světové válce byl obnoven právní pořádek z doby první republiky. V září 1945 byl vydán dekret prezidenta republiky č. 79/1945 Sb., o zatímní úpravě soudnictví v České a Moravskoslezské zemi, kterým bylo zrušeno německé soudnictví v trestních i občanskoprávních věcech a obnoveno soudnictví ve stavu, v jakém bylo před 29. zářím 1938. Navázalo se tedy na čtyřčlankový soudní systém: **Nejvyšší soud, vrchní soudy, krajské soudy, okresní soudy**. V rámci veřejného soudnictví byla obnovena činnost **Ústavního soudu** a **Nejvyššího správního soudu**.⁵²

Pro potrestání válečných zločinců a zrádců byly v roce 1945 na základě tzv. retribučního dekretu o potrestání Němců a zrádců zřízeny mimořádné soudy: **národní soudy** a **mimořádné lidové soudy**. Pro tyto retribuční soudy byla typická široká účast lidových přísedících, kteří zasedali společně s jedním soudcem, ustanoveným v řádné soudní soustavě.⁵³

Samostatnou soudní soustavu tvořily **vojenské soudy**, jimiž byly krajské vojenské soudy, vrchní vojenské soudy a Nejvyšší vojenský soud.⁵⁴ A dále **soudy porotní**, jež byly tvořeny 12 člennou porotou a rozhodovaly především o politických a „těžkých“ zločinech, u nichž hrozil trest smrti či trest odnětí svobody více než pět let.⁵⁵

1.6.4. Soudnictví v období socialismu (1948 - 1989)

Nová Ústava Československé republiky zvaná Ústava 9. května z roku 1948 předpokládala vybudování nového systému soudní moci.

Zásadním právním předpisem v oblasti soudnictví byl v prosinci 1948 vydaný zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudů, který upravoval institut **soudců**

⁵² KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha : Linde, 2009. 727 s. ISBN 978-80-7201-741-6. Str. 74.

⁵³ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 167.

⁵⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 169.

⁵⁵ KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha : Linde, 2009. 727 s. ISBN 978-80-7201-741-6. Str. 76.

z lidu, a stanovoval jejich převahu nad kvalifikovanými soudci z povolání ve všech stupních soudní soustavy.⁵⁶ Funkční období soudců z lidu bylo dvouleté, předpokladem pro výkon funkce byla bezúhonnost, věk v rozmezí 30-60 let a především „státní spolehlivost a oddanost myšlence lidově demokratického zřízení“. Do funkce byli povoláváni místními národními výbory.⁵⁷

Roku 1948 byl přijat zákon č. 232/1948 Sb., o Státním soudu, jež zřizoval tento **Státní soud** pro rozhodování o (především) politicky motivovaných činech, za které dle zákona č. 231/1948 Sb. hrozil trest smrti či odnětí svobody v délce více než 10 let.⁵⁸

Soudcovská nezávislost byla výrazně narušena tím, že soudci měli vykládat zákony a nařízení jak v souladu s ústavou, tak i v duchu lidově demokratického zřízení. Soudci byli vázání celým právním řádem, tedy i podzákonými právními normami.⁵⁹

V roce 1952 přijatý ústavní zákon č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře, podstatně změnil organizaci i strukturu soudnictví dle sovětského vzoru. Na tuto právní úpravu soudů a prokuratury v podstatě navázala hlava osmá nové tzv. socialistické ústavy (ústavní zákon č. 100/1960 Sb., ústava Československé socialistické republiky) přijatá v červenci 1960. Soudy měly především „chránit socialistický stát a jeho společenské zřízení“⁶⁰ a až na druhém místě práva a „oprávněné“ zájmy občanů, myšleno zájmy uznané stranickým vedením. Soudní soustavu tvořil **nejvyšší soud, krajské a okresní soudy, vojenské soudy** a od roku 1961 i tzv. **místní lidové soudy**, jejichž činnost byla upravena zákonem č. 38/1961 Sb. U místních lidových soudů předsedali laičtí soudci, jež volili občané na shromážděních a na místní úrovni se zde projednávaly „méně závažné případy

56 VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4. Str. 632.

57 MOTEJL O., Soudnictví a jeho správa. In Bobek, M. – Molek, P. – Šimíček, V. (eds.) *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita: Brno, 2009. Str. 813-821. Přístupné na <http://www.komunistickepravo.cz>

58 KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha : Linde, 2009. 727 s. ISBN 978-80-7201-741-6. Str. 152.

59 JÁNOŠÍKOVÁ, Petra. *Mezníky českých právních dějin*. 2. rozš. vyd., Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 978-80-7380-251-6. Str. 189.

60 Zákon č. 100 ze dne 11. července 1960, *Ústava Československé socialistické republiky*. Dostupný z http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html

porušování socialistické zákonnosti“ a majetkové spory menší hodnoty. V roce 1969 pak byly s účinností od 1. ledna 1970 pro nefunkčnost zrušeny.⁶¹

Přijetím ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci, který nahrazoval dosavadní III. – VI. hlavu ústavy, byl opět zřízen **Ústavní soud**, se kterým Ústava 9. května z roku 1948 ani tzv. socialistická ústava z roku 1960 nepočítaly. Ústavní soud byl koncipován jako „soudní orgán ústavnosti“ a měl relativně rozsáhlé kompetence. Soudci ÚS měli být voleni na dobu 7 let ve složení 8 soudců a 4 náhradníků, přičemž polovina z nich měla být občany ČSR a polovina občany SSR. Jeho pravomoc a působnost měl upravovat zvláštní zákon *Federálního shromáždění*⁶², který ovšem nikdy nebyl vydán a soud tak nebyl ustaven.⁶³ Fakticky vznikl ÚS až přijetím ústavního zákona č. 91/1991 Sb., o Ústavním soudu České a Slovenské Federativní Republiky. Reálně byl ustanoven v lednu 1992.

1.7. Soudnictví po sametové revoluci v roce 1989

Právní předpisy upravující organizaci soudnictví byly v roce 1990 až 1992 významně novelizovány. Inspirací byla bezpochyby organizace justičního systému z doby první republiky. Došlo k mnoha personálním i organizačním změnám. K významným normám, které tyto změny uskutečňovaly, patří nepochybně zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, který stanovil zásady postavení soudců v právním státě a garantoval jejich nezávislost. Rovněž byla zákonem č. 412/1991 Sb., upravena kárná odpovědnost soudců. Dalším novým zákonem byl zákon č. 98/1991 Sb., o sídlech a obvodech okresních a krajských soudů. Charakter státní správy soudů upravoval zákon č. 436/1991 Sb., Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky účinná od 1. ledna 1993 upravuje v čl. 91 a 92 organizaci soudů. V roce 1993 byly opět po mnoha letech právně

⁶¹ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 2./1., Ústavní právo České republiky. Část 1. 1. vyd. Praha : Linde, 2001. 551 s. ISBN 80-7201-273-8. Str. 90– 91.

⁶² Federální shromáždění byl československý zákonodárny orgán, nástupce dřívějšího Národního shromáždění ČSSR.

⁶³ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra. *Mezníky českých právních dějin*. 2. rozš. vyd., Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 978-80-7380-251-6. Str. 196-198.

uzákoněny vrchní soudy (Pražský vrchní soud fungoval od roku 1993, Olomoucký od roku 1996). Došlo ke zrušení vojenských soudů.⁶⁴

Na základě právní úpravy v devadesátých letech v České republice působí jako soudy obecné: **Nejvyšší soud**, **Nejvyšší správní soud** (jehož činnost byla zahájena v roce 2003), **vrchní soudy**, **krajské soudy** a **okresní soudy**. Mimo soustavu obecných soudů stojí **Ústavní soud České republiky** ustavený v roce 1992, jehož úkolem je ochrana ústavnosti. Detailně se činností a organizací těchto soudů věnuji v kapitole IV.

⁶⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. . *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 205-206.

2. SOUDNICTVÍ

2.1. Podstata soudnictví

Výkon soudnictví vždy patřil k nejdůležitějším funkcím státu.⁶⁵ Lze jej definovat jako „činnost nezávislých soudů jako státních orgánů, vykonávanou podle stanovených pravidel a spočívající v závazném řešení konkrétních případů podle právních norem“⁶⁶. V této výstižné definici jsou vyjádřena všechna specifika soudnictví. Jsou jimi nezávislost soudů, činnost soudů jako státních orgánů (tedy nikoliv soukromých subjektů), dodržování zásad spravedlivého soudního procesu, závaznost a vynutitelnost soudních rozhodnutí a aplikace státem uznaných právních norem. Stát nezajišťuje výkon soudnictví pouze po organizační stránce, zajišťuje i vynutitelnosti soudních rozhodnutí.⁶⁷

První definice soudnictví nám poskytla pohled na soudnictví z úhlu státu. Z pohledu těch, jimž je určeno (tedy účastníků řízení) lze soudnictví chápat jako „zajištění práva na soudní ochranu“⁶⁸.

Úkolem soudnictví tedy je:⁶⁹

- pokojné řešení sporů nezávislou třetí osobou, podle předem daných a obecně známých pravidel,
- poskytovat stejný přístup ke spravedlnosti všem.

Soudnictví je státem vykonáváno prostřednictvím soudů, jež ve sporech vystupují jako nezávislá a neúčastněná osoba, která postupuje podle pravidel předem známých a společných všem bez rozdílu. Bez rozdílu má také každý právo domáhat se u soudu svého práva, a soudce má povinnost se každým sporem zabývat.⁷⁰ Právo na soudní ochranu je primárně zakotveno ve čl. 36 odst. 1 LZPS.

65 ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Organizace justičního systému. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4. Str. 17.

66 WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní* : vysokoškolská učebnice. 6. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0. Str. 19.

67 ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C.H.Beck, 1995, Str. 35.

68 WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní* : vysokoškolská učebnice. 6. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0. Str. 20.

69 KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 583 s. ISBN 80-86898-15-6. Str. 343.

70 KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 583 s. ISBN 80-86898-15-6. Str. 343.

Pro moderní soudnictví je charakteristická jeho odbornost, tedy že jej vykonávají soudci, jež jsou vysokoškolsky vzdělanými právníky (laici v něm plní doplňkovou roli). A dále specializace, tedy že se soudy nezabývají jinou činností, než výkonem soudnictví a jsou striktně odděleny od dalších státních orgánů.⁷¹

Existence soudnictví omezuje nutnost svépomoci jako prostředku k ochraně práv. Soudnictví bylo původně vykonáváno orgány, jež plnily i jiné státní funkce (např. panovníkem či sněmy). Soudy, jako orgány specializované pouze na výkon soudnictví, vznikly až následovně.⁷²

2.2. Druhy soudnictví

Soudnictví je vnitřně diferencované z důvodu rozmanitosti právních konfliktů, jimiž se zabývá. Ty se mohou lišit povahou právních vztahů, postavením subjektů, účelem jehož má být dosaženo a dalšími faktory. Jednotlivé druhy soudnictví užívají rozdílných právních prostředků ke splnění své funkce, ovšem za předpokladu, že plně dodržují obecné zásady soudnictví.⁷³

V kontinentální právní kultuře se historicky vyvinuly dva základní druhy soudnictví. A to:⁷⁴

- soudnictví obecné (jež zahrnuje soudnictví civilní, trestní a správní)
- soudnictví ústavní

Tyto jednotlivé druhy soudnictví a jejich části se vyvinuly v průběhu věků. Soudní proces byl původně jednotný, bez ohledu na to, čeho se týkal. Ve středověku se jako první oddělil trestní proces, v němž na sebe stát převzal novou funkci a to ochránce veřejného pořádku. Od té doby vystupoval stát prostřednictvím soudu v soudním procesu nejen jako třetí nezávislá strana, ale taky jako žalobce, jež spor zahajuje. Úkolem trestního soudnictví je rozhodování o vině a trestu. O mnoho století později (přibližně v 19. století) v souvislosti

⁷¹ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní* : vysokoškolská učebnice. 6. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0. Str. 26.

⁷² WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní* : vysokoškolská učebnice. 6. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0. Str. 26.

⁷³ ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C.H.Beck, 1995, Str. 147.

⁷⁴ KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 583 s. ISBN 80-86898-15-6. Str. 344.

s rozvojem státní správy, došlo k oddělení soudnictví správního. Správní orgán zde vystupuje jako druhá strana sporu a vystupuje tedy v rovnoprávném postavení. Úkolem soudnictví správního je rozhodování o nezákonnosti veřejné správy. Jako poslední došlo k oddělení soudnictví ústavního, jež spočívá v ochraně ústavních práv.⁷⁵

2.3. Zásady výkonu soudnictví

Soudnictví podléhá mnoha principům a zásadám, vyjádřených především v Ústavě ČR (zejména ve IV. hlavě – „Moc soudní“) a v Listině základních práv a svobod (zejména v V. hlavě – „Právo na soudní a jinou právní ochranu“). V souvislosti na naše evropské závazky také v Evropské úmluvě o ochraně základních lidských práv a svobod (zejména čl.5, čl.6, čl.7). Z hlediska ústavní úpravy je možné rozeznávat tyto ústavní principy:

- „principy soudní moci a spravedlnosti:
 - nezávislost moci soudní a soudců (čl. 81, 82 odst. 1 Ústavy ČR),
 - výlučnost moci soudní při rozhodování o vině a trestu za trestné činy (čl. 40 odst. 1 LZPS),
 - nestrannost soudců (čl. 82 odst. 1 Ústavy ČR),
 - zachování příslušnosti soudce i soudu (čl. 38 odst. 1 LZPS),
 - rovnost práv účastníků v řízení před soudem (čl. 37 odst. 3 LZPS),
 - veřejnost jednání a ústnost jednání (čl. 38 odst. 2 LZPS).
- principy činnosti soudní moci:
 - zákaz retroaktivity (zpětné účinnosti) zákona (čl. 40 odst. 6 LZPS),
 - zásada presumpce nevinny (čl. 40 odst. 2 LZPS),

⁷⁵ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní* : vysokoškolská učebnice. 6. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0. Str. 25.

- zásada „ne bis in idem“ – zákaz trestního stíhání za čin, pro který byla osoba již pravomocně odsouzena nebo zproštěna obžaloby (čl. 40 odst. 5 LZPS),
- zákaz stíhání nebo zbavení svobody jinak, než z důvodů, které zákon stanoví (čl. 8 odst. 2 LZPS),
- zákaz vzetí do vazby, vyjma z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu (čl. 8 odst. 5 LZPS).
- principy týkající se procesních práv účastníků řízení:
 - právo na právní pomoc (zejm. na obhajobu) v řízení před soudy (čl. 37 odst. 2 LZPS),
 - rovnost práv všech účastníků před soudem (čl. 37 odst. 3 LZPS),
 - právo na veřejné projednání věci, bez zbytečných průtahů (čl. 38 odst. 2 LZPS),
 - právo osoby odepřít výpověď, pokud by hrozilo nebezpečí vlastního trestního stíhání nebo osoby blízké, u obviněného bez omezení (čl. 37 odst. 1 LZPS),
 - právo na tlumočníka, v případě prohlášení osoby, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání (čl. 37 odst. 4 LZPS).⁷⁶

2.4. Právní úprava soudnictví

Výchozím pramenem pro oblast soudnictví je ústavní zákon č. 1/1993 Sb., **Ústava České republiky**. Jeho čtvrtá hlava (čl. 81 - 96) je věnována moci soudní. Čl. 81 deklaruje nezávislost soudů, jež jménem republiky vykonávají soudní moc. Čl. 82 zakotvuje nezávislost a nestrannost soudců, jejich nepřeložitelnost a neodvolatelnost (kromě výjimek vycházejících zejména z jejich kárné odpovědnosti) a dále neslučitelnost soudcovské funkce s dalšími veřejnými

⁷⁶ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 2. rozš. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2004. 815 s. ISBN 80-86473-20-1. Str. 327-329.

funkcemi ve státě. Čl. 83 – 89 pojednávají o Ústavním soudu ČR a čl. 90 - 92 o soudech (myšleno soudech obecných). Čl. 93 – 95 vymezují základní požadavky pro soudce, jejich jmenování, způsoby rozhodování a zakotvují jejich vázanost zákonem. Čl. 96 deklaruje rovná práva všech účastníků soudního řízení a zaručuje ústnost a veřejnost řízení.⁷⁷ Ustanovení týkající se soudnictví jsou obsažena i v hlavě první v čl. 1-4 a dalších hlavách, kde jsou upraveny vztahy moci soudní k orgánům moci zákonodárné a výkonné.

Ústava ČR tedy upravuje základní podobu a zásady soudnictví a vztahy s dalšími státními orgány.⁷⁸

Neméně důležitým pramenem úpravy soudnictví je **Listina základních práv a svobod** (23/1991 Sb.) přijata usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky. Hlava pátá (čl. 36 - 40) nazvaná „Právo na soudní a jinou právní ochranu“ ukládá státu garantovat a chránit základní práva a svobody.⁷⁹ Ve čl. 36 je zakotveno právo na přístup k nezávislému a nestrannému soudu, právo každého domáhat se ochrany svých práv, právo na spravedlivý proces a rozhodnutí, právo na přezkum zákonnosti rozhodnutí orgánu veřejné správy a právo na náhradu za nesprávné rozhodnutí či úřední postup.⁸⁰ Čl. 37 deklaruje právo každého odepřít výpověď, právo na právní pomoc, právo na tlumočníka a zakotvuje zásadu rovnosti účastníků řízení. Čl. 38 zakotvuje zásadu zákonného soudce, zásadu veřejnosti jednání, zásadu soudního řízení bez zbytečných průtahů a právo účastníka řízení vyjádřit se ke všem prováděným důkazům. Čl. 39 zakotvuje zásadu „nullum crimen, nulla poena sine lege“, jež značí, že pouze zákon může stanovit, jaké jednání je trestným činem a jaký trest lze za něj uložit.⁸¹ A konečně čl. 40, jež deklaruje výhradu státu vykonávat trestní soudnictví; dále zakotvuje princip presumpce nevinny; procesní práva pro trestní

⁷⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. . *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 233.

⁷⁸ KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 583 s. ISBN 80-86898-15-6. Str. 350.

⁷⁹ KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 583 s. ISBN 80-86898-15-6. Str. 350.

⁸⁰ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině. 2. díl. 2. vyd.* Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. S. 923-1441. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 1384.

⁸¹ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině. 2. díl. 2. vyd.* Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. S. 923-1441. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 1289.

řízení; zásadu „ne bis in idem“ – tedy, že nikdo nesmí být odsouzen za tentýž skutek vícekrát a zákaz retroaktivity – zpětné časové působnosti zákona.⁸²

Základní normou upravující organizaci soudnictví je zákon č. 6/2002 Sb., **o soudech, soudcích, přísedících, a státní správě soudů a o změně některých zákonů**, ve znění pozdějších předpisů.⁸³ Zákon zakotvuje hlavní zásady činnosti soudů, upravuje soustavu soudů, organizaci a činnost soudů, působnost a vnitřní organizaci soudů, postavení soudcovských rad, postavení soudců, přísedících a funkcionářů soudu, jejich ustanovování a zánik funkce, kárnou odpovědnost soudců a dalších soudních funkcionářů, dále státní správu soudů a činnost Justiční akademie. Přílohy k tomuto zákonu obsahují názvy, obvody a sídla okresních, krajských a vrchních soudů.

Organizaci Ústavního soudu ČR upravuje zákon č. 182/1993 Sb. **o Ústavním soudu** ve znění pozdějších předpisů.⁸⁴

Zákon č. 236/1995 Sb., **o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu** ve znění pozdějších předpisů se zabývá problematikou platů soudců a dalších náležitostí souvisejících s výkonem funkce.⁸⁵

Zákon č. 82/1998 Sb., **o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.**

Zákon č. 7/2002 Sb., **o řízení ve věcech soudců a státních zástupců.**

Zákon č. 121/2008 Sb., **o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů.**

Zákon č. 141/1961 Sb., **o trestním řízení soudním** (trestní řád).

Zákon č. 99/1963 Sb., **občanský soudní řád.**

Zákon č. 150/2002 Sb., **soudní řád správní** je základním předpisem, jež upravuje správní soudnictví.

⁸² KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. S. 923-1441. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 1389-1397.

⁸³ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. . *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 234.

⁸⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4. Str. 33.

⁸⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. . *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 236.

Zákon č. 131/2002 Sb., **o rozhodování některých kompetenčních sporů**, podle nějž se postupuje při kladných či záporných kompetenčních sporech.

Zákon č. 218/2003 Sb., **o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů** (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992, **o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy**.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 303/2002 Sb., **o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních a právních čekatelů a o odborné justiční zkoušce a odborné závěrečné zkoušce právních čekatelů**.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č.44/1992 Sb., **o náhradách za vykonávání funkce přisedícího**.

3. MOC SOUDNÍ

Definici soudní moci můžeme nalézt v Encyklopedii ústavního práva, jež ji definuje jako „*zvláštní a jednotný typ státní moci ... arbiterskou činnost ve společnosti, tedy možnost vydávat konstitutivní a vynutitelná rozhodnutí ve sporech a v otázkách viny a trestu, jež Ústava ČR výhradně svěřuje státu a nemohou ji tudíž vykonávat žádné jiné subjekty.*“⁸⁶. Dle čl. 81 Ústavy ČR vykonávají soudní moc „*jménem republiky nezávislé soudy*“. Ze čl. 2 odst. 1 Ústavy ČR vyplývá, že moc soudní je, vedle moci výkonné a zákonodárné, jednou ze složek státu, mezi které se dělí veškerá státní moc. Dělbá státní moci je nezbytná pro udržení rovnováhy ve státě. Jednotlivé složky státní moci by měly fungovat na principu vzájemných „brzd a protivah“, tedy navzájem se kontrolovat a vyvažovat svůj vliv.⁸⁷ Jiné orgány ovšem nikdy nesmí zasahovat do rozhodovací činnosti soudů. Moc zákonodárná zasahuje do moci soudní např. tím, že schválenými zákony vytváří právní rámec, v němž se může soudnictví pohybovat. Dále také Poslanecká sněmovna schvaluje státní rozpočet, jímž stanovuje předpoklady pro jeho materiální zabezpečení. Dále Ústava ČR zakotvuje neslučitelnost funkce soudce s funkcí poslance či senátora. Moc výkonná ovlivňuje moc soudní např. jmenováním soudců prezidentem republiky za spolupodpisu předsedy vlády. Jmenování soudci dále skládají slib do rukou ministra spravedlnosti. Prezident republiky může zasahovat do činnosti trestních soudů vyslovením milosti či amnestie. A funkce soudce se rovněž vylučuje s funkcí prezidenta republiky. Ministerstvo spravedlnosti je ústředním orgánem státní správy soudů.⁸⁸ A naopak moc soudní působí ve vztahu k moci zákonodárné prostřednictvím ústavního soudnictví, kdy může zrušit protiústavní zákon, jež byl Parlamentem schválen. Vůči moci výkonné je to skrze soudnictví správní, které provádí soudní kontrolu veřejné správy.⁸⁹

⁸⁶ KLÍMA, Karel. *Encyklopedie ústavního práva*. Vyd. 1. Praha : ASPI, 2007. 751 s. ISBN 978-80-7357-295-2. Str. 69.

⁸⁷ KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 583 s. ISBN 80-86898-15-6. Str. 343.

⁸⁸ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda. 2./1., Ústavní právo České republiky. Část 1. 1.* vyd. Praha : Linde, 2001. 551 s. ISBN 80-7201-273-8. Str. 411-413.

⁸⁹ ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C.H.Beck, 1995, Str. 75.

3.1. Atributy soudní moci

Jedním z nejdůležitějších principů moci soudní je zásada nezávislosti. Odborná publikace Komentář k Ústavě a Listině definuje nezávislost jako „*vysokou míru autonomie, po jejímž vytvoření vznikne samostatný, vyhrazený, nedotknutelný prostor, zabezpečený proti nežádoucím vlivům a umožňuje rozhodování podle předem známých, ryze objektivních pravidel.*“⁹⁰. Nezávislost institucionální, tedy soudů, primárně deklaruje čl. 81 Ústavy ČR, jež praví, že „*soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy*“ a dále čl. 36 odst. 1 LZPS, jež deklaruje právo každého „*domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu*“. Dále rozlišujeme nezávislost personální, tedy soudců, jako osob vykonávajících soudní moc, jež je zakotvena v následujícím článku Ústavy ČR – čl. 82.⁹¹ Ústava tedy zmiňuje jak nezávislost soudů, tak nezávislost soudců, ale doslova nemluví o nezávislosti moci soudní jako celku. Ta však z obsahu těchto dvou článků vyplývá.⁹² Ústavní soud se v nálezu Pl. ÚS 60/04⁹³ vyjádřil k odlišování nezávislosti soudů, jež je nutno chápat jako institucionální nezávislost na moci výkonné a zákonodárné a nezávislosti soudců, jež garantuje nezávislost vlastní rozhodovací činnosti soudu.⁹⁴ V této části práce se zaměřím na princip nezávislosti soudů, jež spočívá v autonomii soudů v rámci dělby státní moci.

Osobou, s níž je teorie dělby moci nejvíce spjata je francouzský filozof Charlese Montesquieu, jež měl významný podíl na emancipaci moci soudní v tripartitě státní moci.⁹⁵ Své myšlenky vyjádřil v díle O duchu zákonů z roku

⁹⁰ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 612.

⁹¹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústava České republiky : komentář*. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 964.

⁹² KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 611.

⁹³ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 28. dubna 2005 sp. zn. Pl. ÚS 60/04 ve věci návrhu Vrchního soudu v Praze na zrušení § 174a zákona č.6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (nález byl vyhlášen pod č. 264/2005 Sb.). Dostupný na www.beck-online.cz

⁹⁴ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústava České republiky : komentář*. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 964.

⁹⁵ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva : (s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního)*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. 247 s. ISBN 9788086861759. Str. 58.

1749.⁹⁶ Uvedl, že „je už povahou věcí dán jakýsi rozpor mezi monarchovou radou a jeho soudy. Rada královská je nutně složena jen z mála osob; soudy naopak vyžadují mnoho členů. Příčina je v tom, že v radě se musí věc posuzovat s určitou vášní a stejně tak sledovat; to se ovšem může očekávat jen od čtyř nebo pěti mužů, kteří ji tvoří. Naproti tomu soudy musí být nezbytně chladnokrevné a musí se dívat na všechny pře do jisté míry bez osobního zájmu“⁹⁷ (v minulosti byla totiž soudní moc jen jednou ze složek moci výkonné)⁹⁸ a dále doplnil, že „není svobody, jestliže není moc soudní oddělena od moci zákonodárné a výkonné“⁹⁹.

K nutnosti trojdělbí státní moci a jejímu významu pro výkon nezávislého soudnictví se rovněž vyjádřilo plénum Ústavního soudu ČR v nálezu Pl. ÚS 7/02. K ÚS byl Václavem Havlem podán návrh na zrušení několika ustanovení zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, která ohrožovala vyváženost trojdělbí moci. Přesněji řečeno výkonná moc měla zasahovat do nezávislosti soudní moci (jednalo se např. o ustanovení, jež soudcům nařizovalo pravidelné přezkumy jejich znalostí a v případě neúspěchu bylo umožněno jejich odvolání z funkce či dále povinnost soudců vzdělávat se v Justiční akademii, která je pod kontrolou výkonné moci). ÚS návrhu vyhověl a odůvodnění prohlásil, že „v samotném základu našeho ústavního systému je zakotven princip dělby státní moci, princip, vycházející z myšlenky, že v přirozenosti člověka je zakotvena tendence ke koncentraci moci a jejímu zneužití, který se stal garancí proti libovůli a zneužití státní moci a v podstatě i zárukou svobody a ochrany jednotlivce ... nezávislost soudů je specifickým a nepostradatelným atributem soudní moci...“¹⁰⁰ Ústavní soud ČR se nálezem vyjádřil k nezbytnosti nezávislosti soudů v tripartitě státní moci, jako nepostradatelným znakem moci soudní.

Představa naprosté nezávislosti soudů je ovšem i v současnosti odlišná od skutečnosti, jak konstatoval Prof. Klíma: „Zákonodárná moc definuje počty,

⁹⁶ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 966.

⁹⁷ MONTESQUIEU Charles. O duchu zákonů. Str. 96.

⁹⁸ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 964-966.

⁹⁹ MONTESQUIEU Charles. O duchu zákonů. Str. 172.

¹⁰⁰ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 18. června 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02 ve věci návrhu prezidenta republiky na zrušení některých ustanovení zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů (nálež byl vyhlášen pod č. 349/2002 Sb.).

Dostupné na <http://www.beck-online.cz/>

druhy, rozmístění soudů, stanovuje pravidla pro jejich činnost a fungování, moc výkonná rozhoduje o personálních otázkách, dotváří na podzákonné úrovni pravidla prve zmíněná, zajišťuje – resp. přímo ovlivňuje regulací peněžních toků faktický výkon spravedlnosti. V Ústavě absentují nástroje, umožňující participaci moci soudní při zajišťování (pro výkon spravedlnosti fundamentálních) podmínek.“¹⁰¹

Dalším atributům moci soudní, jež se týkají postavení soudců, je věnována pozornost v kapitole č. 5.

¹⁰¹ KLÍMA Karel. Ústavní otázka „emancipace soudní moci“ a řízení soudů (obecných) ministerstvem. Soudce. 2006, roč. 2006, č. 1. Str. 11.

4. ORGANIZACE SOUNICTVÍ

Úvodem této kapitoly pokládám za vhodné, vymezit význam několika pojmů, jež se v souvislosti s organizací soudů používají. Ve struktuře soudů lze rozlišovat pojmy „stupeň“ nebo také „instance“ a „článek“. Stupeň (či instance) soudu charakterizuje jeho postavení ve dvoustupňovém (dvouinstančním) systému soudů. Prvotně ve věci rozhoduje soud prvního stupně, soud stupně druhého funguje jako soud odvolací.¹⁰² Články soudu se rozumí jejich rozdělení na čtyřčlankovou soustavu. Tedy na soudy okresní, krajské, vrchní a nevyšší.¹⁰³

Stupeň či instance jsou tedy pojmy procesními, kdežto článek pojmem organizačním.¹⁰⁴

4.1. Dělení soudů dle Ústavy ČR

Dle Ústavy ČR má moc soudní dva typy ústavního poslání. A to:¹⁰⁵

- poskytování soudní ochrany ústavnosti – jež činí skrze Ústavní soud ČR (čl. 83 a násl. Ústavy ČR),
- poskytování ochrany právům a rozhodování o vině a trestu, což je úkolem soudů obecných, v Ústavě nazvané jednoduše „soudy“ (čl. 90 a násl. Ústavy ČR).

4.1.1. Ústavní soud

Ústavní soud ČR poskytuje vedle ochrany ústavnosti jako specializovaný orgán (což je jeho hlavním úkolem) také ochranu základním právům a svobodám, což je ukládáno jako cíl celému systému soudnictví. Pojem ochrany ústavnosti

¹⁰² KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 583 s. ISBN 80-86898-15-6. Str. 345.

¹⁰³ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 2./1., Ústavní právo České republiky. Část 1. 1. vyd. Praha : Linde, 2001. 551 s. ISBN 80-7201-273-8. Str. 404.

¹⁰⁴ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní* : vysokoškolská učebnice. 6. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0. Str. 28.

¹⁰⁵ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 2. rozš. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2004. 815 s. ISBN 80-86473-20-1. Str. 323.

ústava ČR nedefinuje. Definici ochrany ústavnosti však můžeme nalézt např. v Encyklopedii ústavního práva, která ji definuje jako „*souhrn prostředků k zajištění dodržování práv a působnosti subjektů ústavního práva založených v ústavním pořádku či jiných pramenech ústavního práva*“¹⁰⁶. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že v případě výkonu ochrany ústavnosti je ÚS vázán pouze ústavními zákony, LZPS a zákonem o Ústavním soudu, což vyplývá i z čl. 88 odst. 2 Ústavy.

Působnost ÚS taxativně vymezuje čl. 87 Ústavy ČR. Jedinečné pravomoci, kterými ÚS disponuje, jej povyšují nad běžnou justici, činí z něho totiž orgán ústavně soudní stability. ÚS stojí zcela mimo systém moci soudní i moci státních. Jeho činnost dále upravuje zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Je v něm zakotvena jeho samosprávná činnost, která mu dává dostatek prostoru pro výkon nezávislého ústavního poslání.¹⁰⁷

Ústavní soud vystupuje subsidiárně ve vztahu k soudům obecným, nastupuje tedy teprve po vyčerpání prostředků ochrany poskytovaných soudy nebo státními orgány předepsaných zákonem.¹⁰⁸

Sídlem ÚS je Brno. Skládá se z 15 soudců, jenž jsou jmenováni na dobu 10 let, přičemž není vyloučena možnost jejich opětovného jmenování. Soud se skládá z předsedy soudu, místopředsedy a místopředsedkyně soudu a dalších soudců, kteří tvoří čtyři tříčlenné senáty. Ve většině případů ÚS rozhoduje v jednotlivých senátech. Jen v případech stanovených ve čl. 87 odst. 1 písm. a), b), g), h), j) Ústavy ČR rozhoduje celé plénum, přičemž musí být přítomno alespoň 10 soudců.¹⁰⁹

Judikatura ÚS měla nesporný vliv na dvacetiletý vývoj na Ústavy ČR. Ústavní soud vyložil, či se jinak vyjádřil k téměř všem významným ustanovením a dal tím některým z nich mírně odlišný význam, než jaký byl původně zamýšlen.

¹⁰⁶ KLÍMA, Karel. *Encyklopedie ústavního práva*. Vyd. 1. Praha : ASPI, 2007. 751 s. ISBN 978-80-7357-295-2. Str. 70.

¹⁰⁷ KLÍMA Karel. Ústavní otázka „emancipace soudní moci“ a řízení soudů (obecných) ministerstvem. *Soudce*. 2006, roč. 2006, č. 1. Str. 12.

¹⁰⁸ KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 583 s. ISBN 80-86898-15-6. Str. 345.

¹⁰⁹ Postavení a pravomoci Ústavního soudu. Ústavní soud ČR [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.concourt.cz/>.

Což nelze brát za nežádoucí, spíše naopak. Je tím vyjádřena snaha soudců ÚS, přizpůsobit ustanovení Ústavy požadavkům každodenního života.¹¹⁰

Na soudce ÚS jsou kladeny odlišné nároky, než na soudce ostatních soudů. Tyto rozdíly jsou rozebrány v kapitole č. 5.

4.1.2. Soudy

Ústava ČR v čl. 90 deklaruje, že soudy jsou „povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům a rozhodovaly o vině a trestu za trestné činy“¹¹¹. Soudy jsou ve svém rozhodování vázány zákony a mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu (čl. 95 odst. 1 Ústavy ČR). Pravomoc soudů, tedy „rozsah záležitostí, které jsou soudy oprávněny i povinny projednávat a rozhodovat“¹¹² je konkretizována v § 2 ZSS.¹¹³

Soudy tedy:

- rozhodují spory a jiné věci patřící do jejich pravomoci podle zákonů v občanském soudním řízení,
- rozhodují trestní věci patřící do jejich pravomoci podle zákonů o trestním řízení,
- rozhodují v dalších případech stanovených zákonem nebo mezinárodní smlouvou, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena.

Pravomoci soudů zakládají zároveň jejich povinnosti v těchto věcech rozhodovat. V opačném případě jde o odpírání spravedlnosti.¹¹⁴

Nelze zapomenout na preventivní a výchovnou činnost soudů.¹¹⁵

¹¹⁰ BAHÝLOVÁ, Lenka. *Ústava České republiky : komentář*. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 10.

¹¹¹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky dostupný na <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>. Čl. 90.

¹¹² WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní : vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0. Str. 23.

¹¹³ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 2. rozš. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2004. 815 s. ISBN 80-86473-20-1. Str. 324-324.

¹¹⁴ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní : vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0. Str. 23.

¹¹⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 19-20.

Ve čl. 91 odst. 1 Ústava ČR druhově vyjmenovává soudy obecné. Jsou to Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy. Ústava umožňuje jiné označení těchto soudů. V obvodu hlavního města Prahy vykonává působnost krajského soudu Městský soud v Praze a působnost okresních soudů zde vykonávají soudy obvodní. V obvodu města Brna vykonává působnost okresního soudu Městský soud v Brně.¹¹⁶ Ústava dále vylučuje soudy mimořádné a zvláštní. V době válečného stavu, kdy by nebylo možné fungování soudů řádných, by jich však mohlo být zapotřebí.¹¹⁷

4.2.2.1. Nejvyšší soud

Sídlem NS je Brno.¹¹⁸ Zákonem je NS definován jako „*vrcholný soudní orgán ve věcech patřících do pravomoci soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení zajišťuje jednotu a zákonnost rozhodování*“.¹¹⁹ Součet jeho pravomocí vymezuje Ústava ČR ve čl. 92 negativně: „*Nejvyšší soud je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů s výjimkou záležitostí, o nichž rozhoduje Ústavní soud nebo Nejvyšší správní soud.*“¹²⁰

NS rozhoduje o mimořádných opravných prostředcích v případech stanovených zákony; v jiných případech stanovených zvláštním právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena. A dále o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí cizozemských soudů, vyžaduje-li to zvláštní právní předpis nebo mezinárodní smlouva, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena; a v dalších případech stanovených zvláštním

¹¹⁶ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústava České republiky : komentář*. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 1250.

¹¹⁷ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 2. rozš. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2004. 815 s. ISBN 80-86473-20-1. Str. 346.

¹¹⁸ Obecné informace. Nejvyšší soud České republiky [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.nsoud.cz/>.

¹¹⁹ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích). §14, odst. 1.

¹²⁰ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky dostupný na <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>. Čl. 92.

právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena.¹²¹

Jeho další činnost spočívá ve „*sledování a vyhodnocování pravomocných rozhodnutí soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení. Na jejich základě v zájmu jednotného rozhodování soudů pak zaujímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů*“¹²². Tato stanoviska jsou vyhlášována ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.¹²³

NS se skládá z předsedy soudu, místopředsedy soudu, jež kromě rozhodovací činnosti vykonávají státní správu Nejvyššího soudu. A dále z předsedů kolegií, předsedů senátů, kteří kromě rozhodovací činnosti řídí a organizují činnost kolegií či senátů, a dalších soudců. Každému ze soudců NS je jmenován alespoň jeden asistent soudce.¹²⁴

NS se dělí do dvou kolegií, podle zaměření na občanskoprávní a obchodní a dále trestní věci. Kolegia rozhodují v senátech, jež jsou zpravidla tříčlenné, nebo ve velkých senátech, které jsou složeny nejméně z devíti soudců příslušného kolegia.¹²⁵

Plénum je nejvýznamnějším kolektivním orgánem NS. Je složeno z předsedy soudu, místopředsedy soudu, předsedů kolegií, předsedů senátů a dalších soudců. Jeho zasedání jsou neveřejná, právo zúčastnit se má pouze ministr spravedlnosti a dále je možné přizvat předsedy vrchních a krajských soudů.¹²⁶

4.2.2.2. Nejvyšší správní soud

NSS vznikl účinností zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní k 1. 1. 2003. Jeho sídlo je v Brně. NSS zákon definuje jako „*vrcholný soudní orgán ve*

¹²¹ Zákon č. 6/2002 Sb., o sodech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o sodech a soudcích). §14 odst. 1, 2.

¹²² Zákon č. 6/2002 Sb., o sodech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o sodech a soudcích). §14 odst. 3.

¹²³ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Linde Praha, 1997. 437 s. ISBN 80-7201-051-4. Str. 132.

¹²⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 258.

¹²⁵ Složení a rozdělení NS. Nejvyšší soud České republiky [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.nsoud.cz/>.

¹²⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4. Str. 41.

věcech patřících do pravomoci soudů ve správním soudnictví zajišťuje jednotu a zákonnost rozhodování¹²⁷. NSS rozhoduje o kasačních stížnostech směřujících proti pravomocným rozhodnutím krajských soudů ve správním soudnictví; ve věcech rozpuštění politických stran a politických hnutí, pozastavení nebo znovuoobnovení jejich činnosti; ve věcech volebních (do Parlamentu či Evropského parlamentu), ve věcech místního a krajského referenda a dále o záporných či kladných kompetenčních sporech mezi orgány veřejné správy.¹²⁸

Rozhodování o zrušení opatření obecné povahy nebo jeho části pro rozpor se zákonem, jež dříve rovněž vykonával NSS, nově převzaly krajské soudy ve správním soudnictví.

NSS působí od novely zákona o soudech a soudcích v roce 2008 rovněž jako kárný soud pro věci soudců a státních zástupců a od novely exekučního řádu v roce 2009 rovněž jako kárný soud pro věci exekutorů.¹²⁹

Mezi další činnost NSS patří vyhodnocování pravomocných rozhodnutí soudů ve správním soudnictví v zájmu jejich jednotného rozhodování a vydávání stanovisek. Stanoviska jsou zveřejňována ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, kde jsou rovněž zveřejněna další rozhodnutí NSS a KS ve správním soudnictví.¹³⁰

NSS se skládá z předsedy soudu, místopředsedy soudu, dále z předsedů kolegií, předsedů senátů a dalších soudců. Soudcům Nejvyššího správního soudu je stejně jakou soudcům Nejvyššího soudu jmenován alespoň jeden asistent soudce.¹³¹

Podle hlavních úseků své činnosti se NSS člení na jednotlivá kolegia (finančně-správní a sociálně-správní). V rámci kolegií vykonávají svou činnost senáty a rozšířené senáty. Senát se skládá z předsedy senátu a dalších šesti soudců ve věcech volebních, ve věcech místního a krajského referenda, ve věcech politických stran a politických hnutí a v řízení o kompetenčních žalobách. V

¹²⁷ Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. §12 odst. 1.

¹²⁸ Úvod. Nejvyšší správní soud [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.nssoud.cz/Úvod/art/1>

¹²⁹ Kárné senáty. *Nejvyšší správní soud* [online]. [cit. 2013-03-18]. <http://www.nssoud.cz/Karne-senaty/art/587?menu=292>

¹³⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. . Soudnictví : historie, současnost a perspektivy. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 321.

¹³¹ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. . Soudnictví : historie, současnost a perspektivy. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 320.

ostatních případech z předsedy a dvou soudců. Rozšířený senát je složen z předsedy a šesti či osmi soudců dle povahy věci.¹³² Pro otázky jež se týkají více kolegií, je ustanoveno plénum, které se skládá ze všech soudců NSS. Jednání pléna nejsou veřejná, právo zúčastnit se mají pouze předseda Nejvyššího soudu a ministr spravedlnosti.¹³³

4.2.2.3. Vrchní soudy

VS sídlí v Olomouci a Praze. V České republice byly nově vytvořeny novelou zákona č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích.¹³⁴ Vrchní soudy dle zákona rozhodují „jako soudy druhého stupně ve věcech, v nichž rozhodovaly v prvním stupni KS, jež patří do jejich obvodu a v dalších případech stanovených zákonem“¹³⁵. VS se skládají z předsedy soudu, místopředsedů soudu, z předsedů senátů a dalších soudců. Soudci VS může být jmenován asistent. VS rozhodují vždy v senátech, které jsou složené z předsedy senátu a dvou soudců. Na rozhodovací činnosti se kromě soudců podílí asistenti soudců, soudní tajemníci a vyšší soudní úředníci v zákonem stanoveném rozsahu. Předsedové VS dávají Nejvyššímu soudu podněty ke sjednocení rozhodování soudů na základě pravomocných rozhodnutí VS a soudů, jež patří do jeho obvodu.¹³⁶

Již od roku 2010 se diskutuje o otázce zrušení vrchních soudů a reformy justice na tříčlankovou soudní soustavu, jež by pro naši malou zemi byla dostačující. Předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský, se k této změně vyjádřil v roce 2010 v rozhovoru pro Českou televizi, kdy uvedl, že „zrušení vrchních soudů by mohlo zlepšit stav české justice...aktuální soudní soustava je zbytečná a věcná i místní příslušnost soudu je sama o sobě oříškem, neboť u každé nové napadené věci se primárně řeší, ke kterému soudu patří...hlavní příčinu

132 Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. §16.

133 ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4. Str. 43-44.

134 SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Linde Praha, 1997. 437 s. ISBN 80-7201-051-4. Str. 130.

135 Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích). §25.

136 SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. . *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 257.

*neprůměrné délky průměrného soudního procesu spatřují zejména ve vadných procesních předpisech. Přejít na jednoduchou třístupňovou soudní soustavu bude mít jednoznačně viditelný efekt...*¹³⁷. Všechny případy by tak byly v první instanci řešeny soudy okresními, odvoláními by se zabývaly soudy krajské a dovoláními Nejvyšší soud. Této změně by ovšem musela předcházet změna Ústavy ČR a přijetí velkého množství zákonů, jež by zcela měnily systém soudnictví a proto pokud k této reformě dojde, bude její uskutečnění otázkou několika let.

4.2.2.4. Krajské soudy

KS jsou druhým článkem naší soudní soustavy. Dle zákona rozhodují jako soudy druhého stupně ve věcech, v nichž rozhodovaly v prvním stupni OS, jež patří do jejich obvodu; dále jako soudy prvního stupně v případech stanovených zákony o řízení před soudy (v civilních věcech jde např. o ochranu osobnosti, ve sporech o zrušení rozhodnutí rozhodce a dalších taxativně vymezených případech v § 9 odst. 2,3,4 OSŘ; v trestních věcech je to u trestných činů, za něž zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož dolní hranice činí nejméně pět let, nebo pokud za ně lze uložit výjimečný trest a dalších trestných činech podle § 17 TR). Dále KS rozhodují ve věcech správního soudnictví v případech stanovených zákonem a v dalších zákonem stanovených případech.¹³⁸

V současnosti fungují v 7 městech. Dva se ovšem nacházejí v Praze - jeden s působností pro hlavní město Praha, druhý s působností pro Středočeský kraj. Celkem tedy v ČR funguje 8 krajských soudů.¹³⁹ Krajské soudy jsou složeny z předsedy, místopředsedů, předsedů senátů a dalších soudců. Rovněž soudcům KS může být jmenován asistent. Rozhodovací činnost vykonávají kromě soudců

137 BARTUŇKOVÁ, Tereza; VINCOUREK, Lukáš. Reforma justice: Soudci navrhuji zrušení vrchních soudů. *Rozhlas.cz* [online]. 16.05.2010 [cit. 2013-03-18]. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/733802

¹³⁸ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích). §29.

¹³⁹ Justice. *Ministerstvo spravedlnosti* [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: www.justice.cz

rovněž přisedící a podílet se na ní dále mohou justiční čekatelé, asistenti soudců, soudní tajemníci a vyšší soudní úředníci.¹⁴⁰

KS rozhodují v senátech. Samosoudci rozhodují v případech stanovených zákonem. Senáty jsou složeny z předsedy a dvou přisedících pouze pokud rozhodují jako soud prvního stupně. Při rozhodování ve druhém stupni se senát skládá z předsedy senátu a dvou soudců. Samosoudcem může být předseda senátu či soudce. Předsedou senátu rovněž pouze soudce. Předsedové KS dávají, na základě pravomocných rozhodnutí krajského soudu a okresních soudů, jež patří do obvodu krajského soudu, podněty ke sjednocení rozhodování soudů Nejvyššímu soudu. Ohledně přijetí stanoviska o pravomocných rozhodnutí KS ve správním soudnictví dávají podněty Nejvyššímu správnímu soudu.¹⁴¹

Působnost KS vykonává v obvodu hlavního města Prahy Městský soud v Praze.

4.2.3.5. Okresní soudy

Nejnižším článkem soudní soustavy jsou OS, jež vykonávají řízení v prvním stupni jak ve věcech civilních, tak ve věcech trestních (nerozhodují-li jako soudy prvního stupně soudy krajské) a v dalších zákonem stanovených případech.¹⁴² V současnosti na našem území vykonává svou činnost 86 okresních soudů (některé z nich nenesou název okresní soud, ale typově se o okresní soudy jedná).¹⁴³ Skládají se z předsedy a místopředsedy či místopředsedů, předsedů senátů a dalších soudců. Soudci OS může být jmenován asistent soudce. Na rozhodovací činnosti OS se kromě soudců podílí i přisedící, a v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem rovněž justiční čekatelé, vyšší soudní úředníci, asistenti soudce, soudní tajemníci a soudní vykonavatelé.¹⁴⁴

¹⁴⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Linde Praha, 1997. 437 s. ISBN 80-7201-051-4. Str. 122.

¹⁴¹ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. . *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 252.

¹⁴² Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích). §33.

¹⁴³ Justice. Ministerstvo spravedlnosti [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: www.justice.cz

¹⁴⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4. Str. 45.

V případech stanovených zákonem, rozhodují OS v senátech, v ostatních rozhoduje samosoudce. Senáty jsou složeny z předsedy a dvou přísedících. Samosoudcem může být pouze předseda senátu či soudce. Rovněž předsedou senátu může být pouze soudce. Předsedové OS mohou dávat na základě pravomocných rozhodnutí OS podněty Nejvyššímu soudu, ke sjednocení rozhodování soudů.¹⁴⁵

Působnost okresních soudů je v obvodu hlavního města Prahy vykonávána soudy obvodními. V obvodu města Brna ji vykonává Městský soud v Brně.

4.2. Způsoby rozhodování soudů

Čl. 94 Ústavy ČR umožňuje soudní rozhodování buď prostřednictvím soudce, jenž rozhoduje jako tzv. samosoudce, nebo prostřednictvím vícečlenných senátů a dále připouští možnost, aby se na rozhodování soudů podíleli vedle soudců i další občané. Dále tento článek blíže specifikuje, že případy, jež jsou stanoveny zákonem, jsou rozhodovány v senátech. Všechny ostatní jsou rozhodovány samosoudcem.¹⁴⁶

Občanský soudní řád v § 36a, 36b, 36c upravuje rozhodování v senátech v občanském soudním řízení následovně. Před okresním soudem rozhoduje senát ve věcech pracovních a v dalších, o nichž to stanoví zákon. Před krajským soudem rozhoduje senát v odvolacím řízení a v prvním stupni, stanoví li to zákon. V ostatních případech je tedy rozhodováno samosoudcem. Vrchní soudy a Nejvyšší soud rozhodují vždy v senátech či kolegiích.¹⁴⁷

Rozhodování ve správním soudnictví upravuje soudní řád správní. Krajský soud ve věcech správního soudnictví rozhoduje ve specializovaných tříčlenných senátech, nestanoví li zákon jinak. Specializovaný samosoudce rozhoduje ve věcech taxativně stanovených v § 31 odst. 2 SŘS. §16 SŘS a stanovuje, že rozhodování u Nejvyššího správního soudu provádí senát či rozšířený senát.

¹⁴⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4. Str. 45-46.

¹⁴⁶ SCHELLEOVÁ, Iлона; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3. Str. 31.

¹⁴⁷ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústava České republiky : komentář*. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 1278.

Sedmičlenný senát rozhoduje ve věcech volebních, ve věcech místního a krajského referenda, ve věcech politických stran a politických hnutí a v řízení o kompetenčních žalobách. Ve tříčlenných senátech rozhoduje v ostatních případech. Rozhodování rozšířených senátů upravuje § 16 odst. 3 SŘS.

Trestní řád upravuje rozhodování v trestním řízení. §2 odst. 9 TŘ říká, že v trestním řízení před soudem rozhoduje senát nebo samosoudce; předseda senátu nebo samosoudce rozhodují sami jen tam, kde to zákon výslovně stanoví. Rozhoduje-li v přípravném řízení soud v prvním stupni, rozhodnutí činí soudce. Samosoudce koná řízení o trestních činech, u nichž zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let (§ 314a, odst. 1 TŘ). To však neplatí, jestliže má být uložen souhrnný trest nebo společný trest a dřívější trest byl uložen v řízení před senátem (§ 314a, odst. 2 TŘ).¹⁴⁸

Senáty se skládají z předsedy senátu a dalších soudců, jež jsou nazýváni votanti, nebo z předsedy senátu a přísedících. Předseda senátu nemá při rozhodování žádné zvláštní postavení a jeho hlas je rovnocenný s hlasy ostatních členů senátu. Rovnost všech členů senátu při rozhodování zakotvuje pouze § 36, odst. 1 OSŘ, jež deklaruje že „*všichni členové senátu jsou si při rozhodování rovni*“. Ostatní procesní předpisy tuto zásadu výslovně neupravují, ovšem z některých ustanovení ji lze dovodit (§ 127 TŘ, § 54 SŘS). Zvláštní postavení předsedy senátu lze vidět pouze v tom, že řídí jednání před soudem a vylašuje rozsudek.¹⁴⁹

V určitých případech se na rozhodování soudů může (ovšem nemusí) podílet i tzv. laický prvek (čl. 94 odst. 2 Ústavy ČR). Do této skupiny lze zařadit justiční čekatele, asistenty soudců, vyšší soudní úředníky, soudní tajemníky, soudní vykonavatele či další občany bez odborného právnického vzdělání - ti mohou v senátech vystupovat jako přísedící (dříve označováni jako soudci z lidu).¹⁵⁰ Postavení přísedících upravuje zákon č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích a zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích. Předpoklady pro funkci

¹⁴⁸ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 1278.

¹⁴⁹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 1279.

¹⁵⁰ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 751.

přisedícího jsou stejné, jako pro funkci soudce. Jsou to tedy: způsobilost k právním úkonům a bezúhonnost, zkušenosti a morální vlastnosti, jež dávají záruku, že bude svou funkci řádně zastávat, v den ustanovení věk nejméně 30 let a souhlas se svým ustanovením a s přidělením k určitému soudu. Na přisedící ovšem na rozdíl od soudců nejsou kladeny žádné požadavky ohledně vzdělání. Přisedící jsou voleni zastupitelstvy obcí či krajů na dobu 4 let. Působí pouze u okresních soudů a u krajských jen tam, kde tyto soudy rozhodují jako soudy první instance (s výjimkou správního soudnictví). Přisedící mohou být členy senátů, nemohou však rozhodovat jako samosoudci. Postavení přisedících u soudního řízení je obdobné postavení soudců. Nepodléhají ovšem na rozdíl od soudců kárné odpovědnosti. Mohou být však odvoláni zastupitelstvem, jež je zvolilo, na návrh příslušného předsedy soudu.¹⁵¹ Možnost odvolání přisedících zastupitelstvem lze považovat za protiústavní, neboť může narušovat nezávislost a nestrannost jejich rozhodování.¹⁵²

4.3. Vnitřní struktura soudů

Základy vnitřní organizaci soudů upravuje zákon o soudech a soudcích v paragrafech 40 – 45, vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy a dále instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001 Sb., vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy.

Základem vnitřního uspořádání soudu jsou soudní oddělení (u NS jsou to kolegia), jež jsou vytvořena podle senátů či samosoudců. Administrativní a další kancelářské práce pro oddělení provádí soudní kancelář, v jejímž čele stojí vedoucí soudní kanceláře. Pravomoci vedoucího soudní kanceláře upravuje jednacím řád pro okresní a krajské soudy.¹⁵³ Předmětem jeho činnosti je především

¹⁵¹ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 753.

¹⁵² ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústava České republiky : komentář*. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 1281.

¹⁵³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4. Str. 52-53.

hlídání lhůt spisů, doručování a další práce se spisy.¹⁵⁴ Mezi další zaměstnance soudu patří soudní tajemníci. Ti vykonávají jednoduché procesní úkony, ke kterým jsou oprávněni i justiční čekatelé a zapisovatelé. Hlavní náplní činnosti zapisovatelů je ale pořizování zápisů z jednání soudu. Dále u soudu působí soudní vykonavatelé, jež mají na starosti např. výkon rozhodnutí u exekucí nebo vymáhání výživného nezletilých dětí. Nelze je ovšem zaměňovat se soudními exekutory. U soudu je dále nezbytné fungování podatelny, jež je určena k přijímání písemných podání.¹⁵⁵

Jednotlivé věci, jež mají být u soudu projednávány, se rozdělují soudním oddělením rozvrhem práce. Rozvrh práce vydává na období jednoho kalendářního roku předseda soudu.¹⁵⁶ Rozvrhy práce všech soudů jsou zveřejňovány Ministerstvem spravedlnosti na internetových stránkách www.justice.cz.

4.4. Soudcovské rady

Obecná právní úprava soudcovských rad se nachází v § 46 – 59 ZSS. Soudcovská rada Nejvyššího správního soudu je řízena § 23 soudního řádu správního.

Podle naší právní úpravy je soudcovská rada¹⁵⁷ poradním orgánem předsedy soudu (§ 46 odst. 4 ZSS, § 23 odst. 3 SŘS). Prof. Winterová charakterizuje působnost soudcovský rad jako „*reálnou účast soudců na správě soudnictví*“¹⁵⁸. Je tedy rovněž orgánem, který reprezentuje soudce, neboť má určité pravomoci ve vztahu ke státní správě soudů.

Soudcovská rada se zřizuje se u Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu, vrchních a krajských soudů a u okresních soudů v případě, že zde funkci

¹⁵⁴ BURACHOVIČOVÁ, Martina. Přednášky Soudní a notářská administrativní činnost. VŠKV o.p.s., 2012.

¹⁵⁵ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4. Str. 52-53.

¹⁵⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4. Str. 52-53.

¹⁵⁷ Zajímavý článek pojednávající o Soudcovských radách v některých dalších státech EU podává Marek Nemeth v článku „Soudcovské rady ve vybraných evropských státech“ v časopisu *Soudce*. Ročník 2006. Číslo 10.

¹⁵⁸ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní* : vysokoškolská učebnice. 6. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0. Str. 106

vykonává alespoň 10 soudců. Pokud je u okresního soudu soudců méně, vykonává působnost soudcovské rady shromáždění všech soudců.¹⁵⁹

Soudcovská rada je složena z pěti členů, u okresních soudů může být i tři členná. Její funkční období činí pět let. Funkce člena soudcovské rady je neslučitelná s funkcí předsedy a místopředsedy soudu a předsedy kolegia Nejvyššího soudu či Nejvyššího správního soudu. Její jednání jsou vždy neveřejná, neboť jsou během nich projednávány především vnitřní záležitosti soudu. Ze zákona se může zúčastnit pouze předseda nebo místopředseda soudu a další osoby, jichž se týká projednávaná věc. Soudcovská rada je usnášení schopná při nadpoloviční účasti jejích členů. K přijetí usnesení je třeba nadpoloviční většiny hlasů členů rady.

Hlavním úkolem soudcovské rady tedy je poradní činnost předsedovi soudu, ten ovšem není povinen se jejími radami řídit. Další náplní práce soudcovských rad je:¹⁶⁰

- vyjadřování se ke kandidátům na jmenování do funkce předsedy a místopředsedy soudu či předsedy kolegia a předsedy senátu Nejvyššího a Nejvyššího správního soudu,
- vyjadřování se k soudcům, kteří mají být přiděleni nebo přeloženi k výkonu funkce u soudu nebo kteří mají být přeloženi od soudu k jinému soudu,
- projednávání návrhů rozvrhu práce soudu a jeho změn,
- vyjadřování se k zásadním otázkám státní správy soudu,
- možnost požádat předsedu soudu o svolání pléna a navrhnout mu program zasedání pléna (platí jen pro NS a NSS),
- další úkoly, stanoví-li tak zákon.

Soudcovská rada by se tedy dala označit za náznak samosprávného orgánu soudu, který se vyjadřuje k otázkám ohledně personálního obsazení soudu a zabývá se jeho chodem.

¹⁵⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4. Str. 74.

¹⁶⁰ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), §50-53; zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, §25.

4.5. Soudcovská unie ČR

Soudcovská unie ČR byla založena v roce 1990 jako nepolitické, profesní a dobrovolné stavovské sdružení. Sídli v Praze. Právní formou se jedná o občanské sdružení. V současné době je jejími členy více než 50% českých soudců. Členství v soudcovské unii je pro soudce dobrovolné, čímž se liší od ostatních stavovských organizací (např. advokátů či notářů). Justiční čekatelé a asistenti soudců se mohou stát přidruženými členy. Jejím hlavním posláním, je dle vlastních slov jejích členů „*podílet se na soustavném zvyšování právního vědomí společnosti a úrovně ochrany práv a svobod člověka*“.¹⁶¹ Dále vydává měsíčník *Soudce*, pořádá semináře, odborné stáže a mezinárodní konference se soudcovskou tematikou, čímž se podílí na profesionální přípravě justičních čekatelů i vzdělávání soudců samotných. Soudcovská unie ČR se dělí na jednotlivé sekce, jež působí u příslušných soudů. Zástupci těchto sekcí se sdružují ve Shromáždění zástupců, jež je nejvyšším orgánem Soudcovské unie ČR. Soudcovská unie ČR patří mezi aktivní členy Mezinárodní asociace soudců, Evropské asociace a sdružení Evropští soudci pro demokracii a svobodu (MEDEL) a rovněž spolupracuje s řadou mezinárodních soudcovských sdružení. Soudcovská unie ČR vytvořila Etický kodex soudce, jež byl v roce 2005 schválen na 15. Shromáždění zástupců sekcí Soudcovské unie ČR v Brně.¹⁶² Význam tohoto kodexu spatřuji kromě toho, že vymezuje zásady chování, jimiž by se měli soudci řídit, rovněž i v přínosu pro veřejnost, jež jeho prostřednictvím může srovnat chování soudce s tímto kodexem a určité chování od něj i očekávat.

4.6. Justiční akademie

Justiční akademii zřizuje v § 129 zákon o soudech a soudcích. Vnitřní organizaci a podrobnosti o činnosti Justiční akademie vymezuje instrukce

¹⁶¹ Soudcovská unie ČR. In: *Soudcovská unie ČR* [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.soudci.cz/o-nas/su-cr.html>

¹⁶² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4. Str. 77.

Ministerstva spravedlnosti ze dne 30. března 2011, č. j. 274/2008-OJ/ORGV, Statut Justiční akademie.

Sídlo justiční akademie se nachází v Kroměříži, ačkoliv její činnost nelze spojovat s jediným místem, neboť její vzdělávací akce se uskutečňují i v regionálních učebnách v dalších městech ČR.¹⁶³ Dohled nad Justiční akademií vykonává ministerstvo. Hlavní náplní činnosti Justiční akademie je provádění odborného vzdělávání soudců a státních zástupců, vzdělávání a výchovu justičních a právních čekatelů, a dalších osob, u nichž tak stanoví zvláštní právní předpis nebo ministerstvo.¹⁶⁴ V jejím čele stojí ředitel, jmenovaný ministrem spravedlnosti. Dalším orgánem je 15 členná Rada, jež řídí po odborné stránce její výchovnou a vzdělávací činnost. Justiční akademie je členem Evropské justiční vzdělávací sítě v rámci Evropské unie a vzdělávací sítě justice v rámci Rady Evropy.¹⁶⁵

Novelou ZSS č. 314/2008 Sb. byl zaveden nový institut hospodářské činnosti Justiční akademie, v rámci něhož může Justiční akademie pronajímat své prostory v době, kdy nejsou využity (§ 132a ZSS).

163 KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Justiční akademie se představuje*. Ad Notam 2008, Ročník 2008. Číslo 4. Str. 145.

¹⁶⁴ Justiční akademie. In: Justiční akademie [online]. [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: <http://www.jacz.cz/>

¹⁶⁵ Justiční akademie. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-18]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Justi%C4%8Dn%C3%AD_akademie

5. ÚSTAVNÍ POSTAVENÍ SOUDCE

5.1. Pojem soudce

Činnost státních orgánů, tedy i soudů, je zajišťována fyzickými osobami, jež jsou v pracovním poměru ke státu. Mezi nimi mají zvláštní místo osoby označované jako „úřední“, jejichž prostřednictvím plní státní orgán své pravomoci. Soudy vykonávají své pravomoci, prostřednictvím soudců. Soudce má však mezi dalšími úředními osobami odlišné postavení. Společným rysem soudce a dalších úředních osob je to, že vystupují jménem státu. Soudce se ovšem od ostatních úředních osob liší především svou nezávislostí. Stejně jako se liší správní orgán od soudu, totiž tím, že soudy jsou ve své činnosti nezávislé. Nezávislost je tedy charakteristickou vlastností jak soudů, jako orgánů, tak soudců, jako osob, jež plní funkci soudů.¹⁶⁶

Rozdíly mezi pojmy soud a soudce je rovněž nutné odlišovat. Procesním subjektem je soud, nikoliv soudce. Státním orgánem nadaným určitou pravomocí je rovněž soud, nikoliv soudce. Soudce vystupuje jako osobnost, jež prezentuje činnost soudů a zajišťuje jeho funkce; a jeho jméno je nerozlučně spjata s rozhodnutím, jež vydal. Řešení každého sporu je výsledkem tvořivé činnosti soudce, nikoliv jen mechanickou aplikací práva. Soudce se ke každému svému rozhodnutí musí hlásit nejen z hlediska svého autorství, ale rovněž z hlediska odpovědnosti za jeho správnost.¹⁶⁷

5.2. Nezávislost soudce

Nezávislostí soudů, jako orgánů, jsme se již zabývali v kapitole č. 3. Lze ji označit jako nezávislost institucionální, jež spočívá v oddělení soudů od ostatních státních orgánů. Je úzce spjata s nezávislostí personální, jež představuje

¹⁶⁶ ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C.H.Beck, 1995, Str. 40.

¹⁶⁷ ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C.H.Beck, 1995, Str. 41.

nezávislost soudců.¹⁶⁸ Tu primárně zakotvuje čl. 82 Ústavy a § 79 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, jež uvádí, že „*soudci a přisedící jsou při výkonu své funkce nezávislí...nikdo nesmí narušovat nebo ohrožovat nezávislost a nestrannost soudců a přisedících*“¹⁶⁹. Již zmíněný judikát Pl. ÚS 60/04 se vyjádřil k odlišnostem nezávislosti soudů a nezávislosti soudců, dále ovšem konstatoval, že „*nezávislost soudu a nezávislost soudce jsou pojmy souvztažné, neboť sotva může existovat nezávislost soudu bez nezávislosti soudce*“¹⁷⁰. Nález dále uvádí, že „*soudcovská nezávislost neznamena, že soudce může být při svém rozhodování liknavý. Soudce musí rozhodovat nestranně a spravedlivě, podle svého nejlepšího vědomí a svědomí v souladu se zákony a bez průtahů.*“¹⁷¹

Nezávislost soudce, lze vnímat obdobně jako nezávislost soudu, tedy jako nezávislost na ostatních mocích ve státě. Je možné chápat ji i jako určitou míru nezávislosti na ostatních soudcích, jež by neměli mít možnost zasahovat do práce jednotlivých soudců víc, než je nutné pro chod justice. Tyto zásahy by se měly omezovat pouze na zákonem předvídatelné situace (např. kárná provinění soudců).¹⁷² V této souvislosti se nabízí otázka ohledně nezávislosti u předsedy soudu, jenž může na jednotlivé soudce působit a částečně ovlivňovat jejich rozhodnutí, především z důvodu zajištění efektivnosti jejich práce. Rovněž je třeba brát v potaz postavení státní správy, jež má rozsáhlé organizační pravomoci vůči soudnictví.

5.3. Záruky soudcovské nezávislosti

Záruky soudcovské nezávislosti lze chápat jako mechanismy, na jejichž základě je soudcovská nezávislost zajišťována. Aby plnily svůj účel, je

¹⁶⁸ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní* : vysokoškolská učebnice. 6. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0. Str. 61-63.

¹⁶⁹ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů. § 79 odst. 1.

¹⁷⁰ SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír a SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky: komentář*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-869-9. Str. 638.

¹⁷¹ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 28. dubna 2005 sp. zn. Pl. ÚS 60/04 ve věci návrhu Vrchního soudu v Praze na zrušení § 174a zákona č.6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (nález byl vyhlášen pod č. 264/2005 Sb.).

¹⁷² KUČEROVÁ, Pavla. *Nezávislost a odpovědnost soudců*. Právní rozhledy 2011. Ročník 2011. Číslo 10. Str. 356.

nutné jejich právní zakotvení a případné vynucení státem. Tyto právní instituty jsou zakotveny na ústavní i zákonné úrovni.¹⁷³ Mezi základní osobní záruky soudcovské nezávislosti, jež souvisí s postavením soudce po dobu výkonu jeho funkce, lze zařadit neodvolatelnost a nepřeložitelnost soudce, neslučitelnost výkonu jeho funkce s jinými placenými činnostmi a materiální zajištění soudce státem.

5.3.1. Neodvolatelnost soudce

Neodvolatelnost funkce soudce je zakotvena v ustanovení čl. 82 odst. 2 Ústavy ČR, jež říká, že „soudce nelze proti jeho vůli odvolat...výjimky vyplývající zejména z kárné odpovědnosti stanoví zákon“. Tato Ústavou výslovně zakotvená zásada je s největší pravděpodobností reakcí na období komunistické nadvlády v naší zemi, kdy Ústava z roku 1960 zakotvovala odvolání soudce voliči nebo zastupitelským orgánem, jež je zvolil.¹⁷⁴ V současné době nedovoluje žádný zákon žádnému orgánu státní moci odvolat soudce. A jak známo, orgány veřejné moci mohou činit pouze to, co jim zákon výslovně dovoluje. I přesto ústavodárce neodvolatelnost soudce výslovně deklaruje v Ústavě ČR, jako neopomenutelnou záruku soudcovské nezávislosti.

Soudce může být ze své funkce odvolán v jediném případě a to na základě jeho kárného provinění, tedy „zaviněného porušení povinností soudce, jakož i zaviněného chování nebo jednání, jimiž soudce narušuje důstojnost soudcovské funkce nebo ohrožuje důvěru v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů“¹⁷⁵. Kárné řízení nad soudci probíhá u kárného soudu, jímž je Nejvyšší správní soud. Kárnému řízení je dále věnována pozornost v další části práce.

Funkce soudce může dále zaniknout pouze v případech, jež taxativně vymezuje § 94 ZSS či jejím dobrovolným vzdáním se.

¹⁷³ FILIP, J. Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. 2. doplněné vydání. Brno : Masarykova Univerzita, 2001. Str. 372.

¹⁷⁴ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 988.

¹⁷⁵ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů. § 87 odst. 1.

5.3.2. Nepřeložitelnost soudce

Zásada nepřeložitelnosti soudce je rovněž deklarována čl. 82 odst. 2 Ústavy ČR. Příčiny jejího zakotvení bychom opět mohli hledat v komunistické éře, kdy byli režimu nepohodlní soudci terčem tzv. administrativní šikany, jež spočívala v jejich častém překládání od jednoho soudu k druhému. Což mělo negativní důsledky na jejich rozhodování.¹⁷⁶

Soudce může být přeložen k jinému soudu pouze na základě svého souhlasu či žádosti (§ 71 ZSS). O přeložení rozhodne ministr spravedlnosti po projednání s předsedou soudu, k němuž je soudce překládán. Bez souhlasu je přeložení či přidělení soudce k jinému soudu možné pouze v případech vymezených § 72 ZSS. Důvodem může být např. zákonem provedená změna v organizaci soudů (ovšem nikoliv změna vnitřní organizace, musí jít o změnu struktury soudní soustavy), přičemž nelze řádný výkon soudnictví zajistit jinak, než přeložením soudce. Musí jít o změnu provedenou zákonným právním předpisem či předpisem vyšší právní síly.¹⁷⁷

5.3.3. Neslučitelnost funkcí

Neslučitelnost funkce soudce s dalšími placenými činnostmi uvádí v pozitivním výčtu Ústava v čl. 82 odst. 3. Toto ustanovení stanovuje neslučitelnost funkce soudce s „*funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoliv funkcí ve veřejné správě*“. Další činnosti, se kterými je výkon soudcovské funkce neslučitelný vymezuje § 85 ZSS a tím tento seznam rozšiřuje o všechny ostatní placené funkce a výdělečné činnosti. Výjimku z tohoto zákazu představuje „*správa vlastního majetku a činnost vědecká, pedagogická, literární, publicistická a umělecká a činnost v poradních orgánech ministerstva, vlády a v orgánech komor Parlamentu*“^{178c}. Ovšem za splnění předpokladu, že taková

¹⁷⁶ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 993.

¹⁷⁷ Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 8071797618. Str. 268-269.

¹⁷⁸ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů. § 85.

činnost nenarušuje důstojnost soudcovské funkce nebo neohrožuje důvěru v nezávislost a nestrannost soudnictví.¹⁷⁹

Omezení výdělečné činnosti soudců je dále kryto čl. 44 LZPS, jež uvádí, že „zákon může soudcům a prokurátorům omezit právo na podnikání a jinou hospodářskou činnost.“¹⁸⁰

Jedinou výjimku ze zákazu činnosti soudce ve veřejné správě představuje funkce předsedy či místopředsedy soudu (§ 74 odst. 2 ZSS).¹⁸¹ V této souvislosti je možné opět připomenout náleží pléna Ústavního soudu Pl. ÚS 7/02. Plénum ÚS uvedlo, že pokud stanoví Ústava ČR, jako norma nejvyšší správní síly, pravidlo neslučitelnosti funkce soudce s jakoukoliv funkcí ve veřejné správě, za niž je třeba považovat i některou činnost, jež vykonávají předsedové a místopředsedové soudů, pak lze s jistotou říct, že je uvedené ustanovení (§ 74 odst. 3 ZSS) v rozporu s Ústavou ČR. Čímž bylo ÚS výše zmíněné ustanovení ZSS derogováno. Plénum ÚS dále dodalo, že tím soud „nemínil dát najevo, že by vedením a správou soudů měly být pověřovány jiné osoby než osoby z řad soudců“.¹⁸² Proto tuto výjimku pro předsedy a místopředsedy soudů stále zakotvuje § 74 odst. 2 ZSS.

V případě nabytí neslučitelné funkce by k zániku funkce soudce došlo automaticky okamžikem jejího nabytí.

5.3.4. Hmotné zabezpečení soudce

Hmotné zabezpečení soudce je dalším z prostředků, jimiž stát zabezpečuje skutečně nezávislý výkon soudcovské funkce (§ 75 odst. 1 ZSS). Což potvrdil i náleží Ústavního soudu Pl. ÚS 11/02, jenž se k platu soudců vyslovil následovně:

¹⁷⁹ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva* : (s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního). Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. 247 s. ISBN 9788086861759. Str. 91-92.
¹⁸⁰ FLEGL, Vladimír. *Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR*. Vyd. 1. Praha : C.H. Beck, 1997. xx, 237 s. ISBN 80-7179-149-0. Str. 220.

¹⁸¹ SUCHÁNEK, Radovan. *Ústava České republiky : komentář*. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 955.

¹⁸² Náleží pléna Ústavního soudu ze dne 18. června 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02 ve věci návrhu prezidenta republiky na zrušení některých ustanovení zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů (náleží byl vyhlášen pod č. 349/2002 Sb.).

Dostupné na <http://www.beck-online.cz/>

„...platové poměry soudců v širokém smyslu mají být stabilní nesnižovatelnou veličinou, nikoli pohyblivým faktorem, s nímž kalkuluje to či ono vládní uskupení např. proto, že se mu zdají platy soudců příliš vysoké ve srovnání s platy státních zaměstnanců nebo ve srovnání s jinou profesní skupinou ... usilování o takovou rovnost vybočuje z kategorie ústavnosti, jde o politický cíl, který nemá oporu v ústavně chápaném principu rovnosti...princip rovnosti nelze chápat jako vyrovnávání ve výsledku, nýbrž je třeba jej interpretovat jako garanci stejných startovních šancí“¹⁸³. Hmotné zabezpečení soudců není výslovně zakotveno v Ústavě, jako je tomu u ostatních záruk soudcovské nezávislosti. Je určováno zákonem (tedy orgány moci zákonodárné).¹⁸⁴ Konkrétně v zákoně č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu ve znění pozdějších předpisů. Některé státy přikládají této záruce mnohem větší důležitost, než je tomu u nás. Příkladem jsou Spojené státy americké, jež záruku hmotného zabezpečení federálních soudců deklarují přímo v Ústavě, podle jejíhož čl. III nesmí být během trvání služby snížena náhrada soudce za tuto službu.¹⁸⁵ Ústavní soud se již vícekrát zabýval problematikou platů soudců, přičemž několikrát zabránil tomu, aby se odebrání třináctých a čtrnáctých platů představitelů státní moci vztahovalo i na soudce, přičemž argumentoval především ústavním principem dělby moci a nezávislosti soudů.¹⁸⁶ Naposledy se platy soudců zabýval ÚS v roce 2012 nálezem Pl. ÚS 33/11¹⁸⁷, jímž přikázal zákonodárcům zvýšit původní platovou základnu soudců z 2,5 násobku průměrné

¹⁸³ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 11. června 2003 sp. zn. Pl. ÚS 11/02 ve věci návrhu Městského soudu v Brně na zrušení slova „soudcům“ v § 1 zákona č. 416/2001 Sb., o odejmutí dalšího platu za druhé pololetí roku 2001 a stanovení výše dalších platů za první a druhé pololetí roku 2002 představitelům státní moci a některých státních orgánů, soudcům, státním zástupcům, členům prezidia Komise pro cenné papíry, zástupci Veřejného ochránce práv a členům bankovní rady České národní banky, (nález byl vyhlášen pod č. 198/2003 Sb.). *Dostupné na <http://www.beck-online.cz/>*

¹⁸⁴ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva* : (s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního). Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. 247 s. ISBN 9788086861759. Str. 92-93.

¹⁸⁵ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 624.

¹⁸⁶ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva* : (s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního). Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. 247 s. ISBN 9788086861759. Str. 93.

¹⁸⁷ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 3. května 2012 sp. zn. Pl. ÚS 33/11 ve věci návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů.

měsíční mzdy. Ti tak učinili zákonem č. 11/2013 Sb.¹⁸⁸, účinným od 1. 1. 2013, jež zvýšil platovou základnu na 2,75 násobek.

Soudcům¹⁸⁹ dle zákona č. 236/1995 Sb. náleží plat, náhrady výdajů, naturální plnění a odchodné. Plat soudce je určený z platové základny platovým koeficientem, který se stanoví podle počtu let započtené doby pro soudce (§ 28 zákona č. 236/1995 Sb.). Mezi výdaje, jež jsou soudcům nahrazovány, patří např. výdaje na dopravu, ubytování, stravování, odbornou literaturu, reprezentaci etc. (§ 32 zákona č. 236/1995 Sb.). Naturální plnění náleží pouze předsedovi a místopředsedovi NS a NSS a předsedovi VS (§ 33 zákona č. 236/1995 Sb.). Odchodné je soudcům poskytováno v souvislosti s ukončením výkonu funkce.

Soudci Ústavního soudu představují v rámci tohoto zákona samostatnou kategorii (§ 17 - 19 zákona č. 236/1995 Sb.).

5.4. Nestrannost soudce

Nezávislost soudce tvoří společně s jeho nestranností nezbytný předpoklad pro spravedlivé rozhodování. Oba tyto principy zakotvuje ustanovení čl. 82 odst. 1 Ústavy ČR. Zatímco záruky soudcovské nezávislosti směřují k objektivní ochraně soudce proti vlivům, jež by mohly zasáhnout do jeho rozhodovací činnosti, nestrannost soudce je pak především kategorií subjektivní, jež vyjadřuje vnitřní vztah soudce k projednávané věci, což je zejména záležitostí svědomí a odpovědnosti každého ze soudců.¹⁹⁰

Pojem nestrannost vymezuje prof. Klíma jako „rozhodování bez zájmu na výsledku“.¹⁹¹ Aby tento princip dosáhl vždy svého naplnění, je v procesních předpisech soudních řízení zakotven institut vyloučení soudce (srov. § 14 a násl. OSŘ., § 30 a násl. TŘ, § 8 a násl. SŘS). Soudce může být vyloučen z řízení

¹⁸⁸ Zákon č. 11/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

¹⁸⁹ „Soudcem“ je dle zákona č. 236/1995 Sb. myšlen soudce okresního, krajského a vrchního soudu, Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu.

¹⁹⁰ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 982.

¹⁹¹ KLÍMA, Karel. Praktikum českého ústavního práva. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 583 s. ISBN 80-86898-15-6. Str. 344.

z podjatosti, spočívající především v poměru soudce k věci, jež je předmětem řízení, účastníkům řízení či jejich zástupcům.¹⁹² K posuzování podjatosti soudce se vyjádřil Ústavní soud v nálezu ÚS 370/04. „...vyloučení soudce z projednávání a rozhodování věci má být založeno nikoliv na skutečně prokázané podjatosti, ale již tehdy, jestliže lze mít pochybnost o jeho nepodjatosti, na druhé straně však subjektivní hledisko účastníků řízení o podjatosti může být podnětem k jejímu zkoumání; rozhodování o této otázce se však musí dít výlučně na základě hlediska objektivního. To znamená, že otázka podjatosti nemůže být postavena nikdy zcela najisto; nelze ovšem vycházet pouze ze subjektivních pochybností osob zúčastněných na řízení, nýbrž i z právního rozboru skutečností, které k těmto pochybnostem vedou.“¹⁹³

Čl. 82 odst. 1 dále výslovně zakazuje ohrožování nestrannosti soudce. Tím je myšleno jakékoliv jednání či chování, jež by mohlo ovlivnit jeho rozhodnutí. Způsoby ovlivňování soudce mohou být velmi rozličné, od přání, žádosti či nátlaku účastníků řízení nebo jiných osob, přes ovlivňování ze strany veřejného mínění či sdělovacích prostředků, až po vyhrožování nebo nabízení úplatku.¹⁹⁴ Nestrannost a nezávislost soudce nesmí být narušena ani peticí, čímž je omezeno právo petiční ve prospěch nezávislosti soudů a soudců (čl. 18 odst. 2 LZPS).¹⁹⁵

Na ústavní zákaz ohrožování soudcovské nestrannosti navazuje zákonná úprava, jež zajišťuje ochranu před výše uvedenými snahami o ovlivnění rozhodnutí soudce.¹⁹⁶ Trestní zákoník obsahuje skutkové podstaty trestných činů proti výkonu pravomoci orgánu veřejné moci a úřední osoby (§ 323 a násl. TZ). Patří mezi ně násilí proti orgánu veřejné moci, vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci, násilí proti úřední osobě a vyhrožování s cílem působit na

¹⁹² KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 625.

¹⁹³ Nález Ústavního soudu I. senátu ze dne 27. října 2004 sp. zn. I. ÚS 370/04 ve věci ústavní stížnosti P. L., a. s., proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci z 19. 2. 2004 sp. zn. Nco 30/2004, jímž bylo rozhodnuto, že soudkyně Krajského soudu v Brně není vyloučena z projednávání a rozhodnutí sporu o určení pravosti stěžovatelčiny pohledávky vůči úpadci přihlášené do konkursního řízení. *Dostupné na <http://www.beck-online.cz/>*

¹⁹⁴ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 626.

¹⁹⁵ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva : (s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního)*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. 247 s. ISBN 9788086861759. Str. 93.

¹⁹⁶ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 626-627.

úřední osobu. Skutkovou podstatu trestného činu má rovněž podplácení a zasahování do nezávislosti soudu.

5.4. Vázanost soudce zákonem

Ústava ČR v ustanovení čl. 95 odst. 1 upravuje rozsah vázanosti právem pro soudce obecných soudů. Ti jsou při rozhodování vázáni pouze zákonem a mezinárodní smlouvou, jež je součástí právního řádu. Vázanost soudce zákonem je dalším aspektem ze zásady nezávislosti a nestrannosti soudcovského rozhodování. Představuje skutečnost, že soudce není ve svém rozhodování vázán nejen podzákonými právními předpisy, ale rovněž žádnými pokyny, příkazy a ani jinými formami nátlaku. K vázanosti soudce zákonem se vyjádřil Ústavní soud v nálezu I. ÚS 276/01, kdy uvedl, že „*Ustanovení čl. 95 odst. 1 Ústavy představuje v první řadě ústavní výraz nezávislosti soudů (soudní moci), jakož i výraz oddělenosti moci soudní a výkonné, jako vyloučení možnosti exekutivního normování rozhodovací činnosti soudů*”¹⁹⁷.

Na základě interpretačního argumentu „a minori ad maius“, tedy od menšího k většímu, lze dovodit vázanost soudců obecných soudů rovněž ústavním pořádkem. Naopak soudci ÚS jsou vázáni pouze ústavním pořádkem a zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.¹⁹⁸

Zásada vázanosti soudce zákonem dále umožňuje soudci nepoužít určité právní normy, pokud shledá, že je v rozporu se zákonem. Zvláštní situace nastává v případě, kdy soudce zjistí rozpor mezi zákonem a mezinárodní smlouvou. Na takový případ je myšleno v čl. 10 Ústavy ČR, jež říká, že „*stanoví li mezinárodní smlouva něco jiného, než zákon, použije se mezinárodní smlouva*“. Soudce nemá pravomoc rozporný zákon zrušit, pouze ho v onom konkrétním případě nepoužije.

¹⁹⁷ Nález Ústavního soudu (I. senátu) ze dne 11. března 2003 sp. zn. I. ÚS 276/01 ve věci ústavní stížnosti D. p. hl. m. P., a. s., proti rozsudku Krajského soudu v Brně z 22. 1. 2001 sp. zn. 44 Co 829/99, kterým byl potvrzen rozsudek Okresního soudu ve Vyškově z 20. 9. 1999 sp. zn. 6 C 481/99 o zamítnutí stěžovatelčiny žaloby na zaplacení přírážky k jízděmu. *Dostupné na <http://www.beck-online.cz/>*

¹⁹⁸ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 1284.

Pokud je ovšem zákon v rozporu s ústavním pořádkem, soudce je povinen jej předložit Ústavnímu soudu k přezkoumání.¹⁹⁹

5.5 Právo na zákonného soudce

Součástí soudcovské nezávislosti a rovněž požadavkem spravedlivého procesu je dále princip zákonného soudce, jež je vyjádřen v čl. 38 LZPS. Toto ustanovení zaručuje, že pouze zákonem může být stanoveno, kterým soudcům náleží které věci k rozhodování. Tedy že soudci nejsou k rozhodování určitých věcí vybírání svévolně či nahodile. Účelem je zabránění účelové manipulaci s určitými kauzami.²⁰⁰

Význam této zásady v systému dalších garancí nezávislosti soudní moci vystihl Ústavní soud v nálezu III. ÚS 232/95. *„Podle své Ústavy je Česká republika - mimo jiné - právním státem, založeným na úctě k právům a svobodám člověka a občana; chránit tato práva a svobody přináleží soudům, které ve výkonu soudní moci jsou nezávislé, přičemž soudce je ve svém rozhodování vázán zákonem. Tyto ústavně dané garance nezávislosti soudní moci, jakož i nestrannost jejího výkonu, jsou zvláště zdůrazněny dalším ústavním příkazem, totiž, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Posléze zmíněný ústavní imperativ sluší pokládat za zcela nepominutelnou podmínku řádného výkonu té části veřejné moci, která soudům byla ústavně svěřena; ten totiž na jedné straně dotváří a upevňuje soudcovskou nezávislost, na straně druhé pak představuje pro každého účastníka řízení stejně cennou záruku, že k rozhodnutí jeho věci jsou povolávány soudy a soudci podle předem daných zásad (procesních pravidel) tak, aby byla zachována zásada pevného přidělování soudní agendy, a aby byl vyloučen - pro různé důvody a rozličné účely - výběr soudů a soudců "ad hoc".“²⁰¹*

¹⁹⁹ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 757.

²⁰⁰ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní* : vysokoškolská učebnice. 6. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0. Str. 65..

²⁰¹ Nález Ústavního soudu České republiky (III. senátu) ze dne 22. února 1996 sp. zn. III. ÚS 232/95 ve věci ústavní stížnosti J.A. proti usnesením Okresního soudu Praha-východ z 18. 7. 1995 sp. zn. Nt 159/95 a Krajského soudu v Praze ze 17. 8. 1995 sp. zn. 10 To 464/95 o prodloužení vazby. Dostupné na <http://www.beck-online.cz/>

6. SOUDCOVSKÁ FUNKCE

6.1. Příprava pro výkon funkce soudce

Každý soudce si před svým zvolením do funkce musí projít přípravnou službou. Tu vykonává jako justiční čekatel. Výjimku představují pouze osoby, jež úspěšně složily jinou odbornou justiční zkoušku (advokátní zkoušku, závěrečnou zkoušku právního čekatele, notářskou zkoušku, odbornou exekutorskou zkoušku a stejné účinky má rovněž výkon funkce soudce Ústavního soudu po dobu alespoň 2 let) a jsou navrženy ke jmenování soudcem ministrem spravedlnosti.²⁰²

Účelem přípravné služby je odborně připravit justiční čekatele pro výkon funkce soudce (§ 109 odst. 1 ZSS). Základní podmínky přípravnou službu justičních čekatelů upravuje v § 109 – 117 SZZ, její obsahová náplň a organizace je stanovena vyhláškou ministerstva spravedlnosti 303/2002 Sb., o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních a právních čekatelů a o odborné justiční zkoušce a odborné závěrečné zkoušce právních čekatelů ve znění pozdějších předpisů.

Výběrové řízení na funkci justičního čekatele vyhlašuje předseda krajského soudu po projednání s Ministerstvem spravedlnosti podle potřeby obsazení volných míst a probíhá u jednotlivých krajských soudů, kam uchazeči podávají své přihlášky. Základní podmínkou pro uchazeče je úspěšné absolvování české právnické fakulty. Dále je to pak bezúhonnost, státní občanství ČR a plná způsobilost k právním úkonům. Uchazeči jako první skládají písemné testy, jež prověřují jejich znalosti a to nejen z oblasti práva, ale např. i historie či z politického nebo kulturního přehledu. Pokud uspějí, následuje přijímací pohovor před komisí, kde je zjišťována schopnost vyjadřování uchazeče či jeho motivace a dále psychologicko-diagnostické vyšetření, v rámci něhož je zjišťováno, zda je adept na justičního čekatele „*osobnostně vyzrálý, psychicky zdravý, je vyrovnané povahy, nemá nějaké osobnostní výkyvy etc.*“²⁰³. Po absolvování všech těchto částí

²⁰² KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 743.

²⁰³ VRCHA, Pavel. *K výběru kandidátů na funkci soudce*, Právní rozhledy 2006. Ročník 2006. Číslo 23. Str. 861.

výběrového řízení rozhodne předseda krajského soudu o přijetí či nepřijetí do přípravné služby. Proti jeho rozhodnutí není přípustné podat opravný prostředek.²⁰⁴

Výkon přípravné služby probíhá v pracovním poměru u krajského soudu, ten je sjednán na dobu určitou v trvání 40 měsíců. Samotná přípravná služba pak trvá 36 měsíců, přičemž ji čekatel musí vykonat postupně u okresního soudu v délce nejméně 24 měsíců a následně u krajského soudu po dobu 6 měsíců. Na základě dohody však může být část přípravné služby vykonávána i u vyšších soudů či případně např. u advokáta notáře etc. Justiční čekatel dále skládá slib do rukou předsedy krajského soudu. Pokud jej odmítne složit, dochází k zániku pracovního poměru.²⁰⁵

Přípravná služba se řídí „plánem přípravné služby“, jež stanovuje konkrétní program přípravy justičních čekatelů. Justiční čekatel je oprávněn vykonávat některé úkony soudu, dle vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy ve znění pozdějších předpisů. Dále se účastní školení a seminářů organizovaných Justiční akademii i krajskými soudy. Vedení justičního čekatele má na starosti soudce „školitel“, jenž je za tímto účelem jmenován předsedou soudu.²⁰⁶

Po skončení přípravné služby je justičnímu čekateli předán návrh jeho závěrečného hodnocení, jež přikládá k žádosti o složení odborné justiční zkoušky. Účelem odborné justiční zkoušky je ověřit, zda uchazeč má potřebné vědomosti a zda je náležitě odborně připraven k výkonu funkce soudce (§ 104 odst. 1 ZSS). Zkouška se skládá před zkušební komisí Ministerstva spravedlnosti a má dvě části – písemnou a ústní. V písemné části je úkolem justičního čekatele vypracovat do šesti hodin dle vylosovaného zadání jedno rozhodnutí ve věci trestní, jedno ve věci občanskoprávní nebo obchodní a jedno ve věci správního soudnictví. V ústní části je pak zhodnocena písemná práce a dále především čekatelovo znalosti ve všech základních právních odvětvích. Neprodleně po vykonání zkoušky je

²⁰⁴ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 303/2002 Sb., o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních a právních čekatelů a o odborné justiční zkoušce a odborné závěrečné zkoušce právních čekatelů. § 2-8.

²⁰⁵ *Zákon o sudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář.* 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 8071797618. Str. 328 - 329.

²⁰⁶ *Zákon o sudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář.* 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 8071797618. Str. 338 - 339.

čekateli sdělen výsledek zkoušky předsedou komise. Písemné osvědčení je mu doručeno následovně. Zkoušku lze v případě neúspěchu opakovat pouze jednou.²⁰⁷

6.2. Předpoklady pro zastávání funkce soudce

Úspěšné složení odborné justiční zkoušky není jediným předpokladem pro výkon funkce soudce. Další předpoklady pro zastávání funkce soudce obsahuje především § 60 a násl. ZSS v návaznosti na čl. 93 odst. 2 Ústavy ČR. Rovněž je v této souvislosti nutné zmínit tzv. lustrační zákon²⁰⁸, jenž soudcům, přísedícím, justičním čekatelům, ale i dalším osobám, jejichž funkce vzniká volbou, jmenováním nebo ustanovováním, stanovuje jako další předpoklad to, že tato osoba nesměla být v období od 25. 2. 1948 do 17. 11. 1989 registrována jako příslušník či spolupracovník Státní bezpečnosti (tento zákon se nevztahuje na občany narozené po 1. prosinci 1971). Soudce tuto skutečnost dokazuje lustračním osvědčením a čestným prohlášením.

Mezi další předpoklady pro zastávání funkce soudce patří bezúhonnost, vysokoškolské právnické vzdělání, státní občanství ČR, způsobilost k právním úkonům, zkušenosti a morální vlastnosti, jež dávají záruku, že bude svou funkci řádně zastávat, věk nejméně 30 let ke dni ustanovení, souhlas se svým ustanovením a složení odborné justiční zkoušky, o níž byla řeč v předchozí kapitole.

6.2.1. Bezúhonnost

Bezúhonnost definuje § 60 odst. 2 ZSS jako podmínku, kterou nesplňuje ten, „*kdo byl pravomocně odsouzen za trestný čin, jestliže se na něj podle zvláštního právního předpisu nebo rozhodnutí prezidenta republiky nehledí, jako*

²⁰⁷ *Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 8071797618. Str. 342 - 343.*

²⁰⁸ *Zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky.*

by nebyl odsouzen“. Zákon v tomto případě nerozlišuje mezi trestnými činy úmyslnými a nedbalostními a nerozlišuje ani jejich závažnost. V případě zániku funkce soudce již zákon tyto skutečnosti rozlišuje. Funkce soudce zaniká pouze pro jeho odsouzení za úmyslný trestný čin či za odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný z nedbalosti. Zákon je tedy daleko přísnější k uchazečům o funkci soudce, než k jejím držitelům.²⁰⁹

6.2.2. Vzdělání

Požadavek vysokoškolského právníckého vzdělání, požadovaný Ústavou, upřesňuje v § 60 odst. 3 ZSS. Vzdělání musí být získáno *„řádným ukončením studia v magisterském studijním programu v oblasti práva na vysoké škole v České republice“*. Dle nálezu ÚS Pl. 7/95 není za toto vzdělání považováno studium na dřívější Vysoké škole Sboru národní bezpečnosti a to ani v případě, že absolvent získal titul JUDr. Právnícké vzdělání získané na zahraniční vysoké škole je podmíněno uznáním ministerstva.²¹⁰

6.2.3. Státní občanství

Soudce musí být státním občanem České republiky. Nezáleží na tom, jestli občanství nabyt narozením, osvojením, na vlastní žádost či jiným způsobem ani na tom, jestli má kromě českého i státní občanství jiného státu. Tato podmínka platí pro soudce po celou dobu výkonu funkce. Pozbytí státního občanství ČR znamená pro soudce zánik jeho funkce.²¹¹

²⁰⁹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 1270.

²¹⁰ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 1271.

²¹¹ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 744.

6.2.4. Způsobilost k právním úkonům

Soudce musí mít plnou způsobilost k právním úkonům. Způsobilost k právním úkonům je třeba posuzovat dle § 8 a 10 OZ. Plná způsobilost k právním úkonům vzniká dovršením 18 let (dříve pouze ve zvlášť stanovených případech). Dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce zbaven, či mu byla omezena způsobilost k právním úkonům, dochází k zániku jeho funkce.²¹²

6.2.5. Věk

Nejpozději v den svého jmenování musí soudce dosáhnout věku 30 let. Až do roku 1950 nepatřil požadovaný věk k předpokladům pro výkon funkce soudce. Roku 1950 bylo na základě soudcovského zákona²¹³ stanoveno, že soudce musí nejprve „přiměřenou dobu pracovat ve výrobě“. Roku 1957 byla tato hranice určena na 23, později 24 let věku. Po roce 1990 se požadavek na věk soudců zvedl o další jeden rok, na 25 let, jež platil až do roku 2003.²¹⁴

6.2.6. Zkušenosti a morální vlastnosti

Soudce musí mít zkušenosti a morální vlastnosti, jež dávají záruku, že bude svou funkci řádně zastávat (§ 60 odst. 1 ZSS). Ačkoliv jsou tyto předpoklady pro funkci soudce velice podstatné, jejich posouzení je velice subjektivní záležitostí. V současné době jsou všichni uchazeči o funkci soudce podrobováni psychologicko-diagnostickému vyšetření, jež zjišťuje základní předpoklady uchazeče pro výkon tohoto povolání.²¹⁵ Tato povinnost paradoxně neplatí pro přísedící, jež se rovněž podílejí na rozhodování soudů.

²¹² *Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář. 2., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 8071797618. Str. 226.

²¹³ *Zákon č. 67/1950 Sb., soudcovský zákon. § 4 odst. 1 bod 4.*

²¹⁴ *Soudce.* In: *Wikipedia: the free encyclopedia [online].* San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soudce>

²¹⁵ *Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář. 2., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 8071797618. Str. 228.

Zajímavou studii týkající se osobnostních předpokladů pro výkon soudcovského povolání poskytuje profesiogram soudce. Autoři posuzovali soudce z hlediska osobnosti, dovedností a motivace z čehož vznikl modelový profil ideálního soudce. Ten by podle studie měl být z hlediska osobnosti sebejistý, tedy ne úzkostný a náladový. Měl by akceptovat mravní normy a být stálý, poctivý a rozhodný. Měl by být nadprůměrně inteligentní, bystrý a chápavý. Dále emočně vyzrálý a pohodový. Měl by mít silnou sebekontrolu a vůli. Z dovedností by měli soudci oplývat především rétorikou, technikou komunikace a výslechu, asertivním chováním a měli by reprezentovat soudcovský stav. Z hlediska pracovní motivace by měli být samostatní. Negativně je v tomto ohledu může ovlivňovat pracovní přetíženost, neobjektivnost médií a pracovní prostředí.²¹⁶

6.3. Jmenování soudce a jeho slib

Soudce je do funkce jmenován prezidentem republiky bez časového omezení (čl. 93 odst. 1 Ústavy ČR). Kandidáty mu navrhuje ministr spravedlnosti a jemu zase předsedové krajských soudů. Rozhodnutí prezidenta jmenovat soudce musí být kontrasignováno předsedou vlády nebo jím pověřeného člena vlády (čl. 63 odst. 3 Ústavy ČR). Vláda pak za toto rozhodnutí nese odpovědnost. Prezident není povinen jmenovat do funkce soudce každého justičního čekatele. Nejmenování určité osoby však musí být náležitě zdůvodněno a může být předmětem přezkumu ve správním soudnictví.²¹⁷ Touto situací se několikrát zabýval NSS. Rozsudek č. 905/2006 Sb. NSS: „*Na jmenování soudcem není právní nárok. Funkce soudce je ovšem veřejnou funkcí a justiční čekatel nejmenovaný prezidentem republiky do funkce soudce je oprávněn dovolávat se práva na rovné podmínky přístupu k voleným a jiným veřejným funkcím*“²¹⁸ srov. rozsudek č. 1717/2008 Sb. NSS: „*Prezident republiky při jmenování soudců realizuje úvahu svěřenou mu zákonem, která musí zůstat v zákonných mezích. Je*

216 VŮJTĚCH, Jan, Jakub HOLAS a Petr ZEMAN. Profesiogram soudce a státního zástupce: profesiografická studie zaměřená na výběr čekatelů a výběrová kritéria. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-000-5. Str. 79-82.

217 KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 743.

218 Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 4. 2006, čj. 4 Aps 3/2005-35. *Dostupné na <http://www.beck-online.cz/>*

*vázán co do počtu a obsahu zákonných podmínek a není oprávněn stanovit podmínky vlastní, které by nebyly obsaženy v zákoně samotném. Stejně tak není oprávněn od některé ze zákonných podmínek odhlédnout a jmenovat kandidáta, který by některou z těchto podmínek nesplňoval. Pokud se prezident republiky rozhodne kandidáta navrženého vládou nejmenovat, pak je povinen jasně a srozumitelně odůvodnit, proč jeho jmenování odmítl.*²¹⁹

Před samotným aktem jmenování musí soudce vyslovit souhlas se svým jmenováním a také se svým přiřazením k určitému soudu. Jsou to další z nezbytných předpokladů pro jeho jmenování. Souhlas se uděluje písemně, prostřednictvím tzv. kandidatury. Nezbytností je také složení slibu. To probíhá po slavnostní ceremonii jmenování. Soudce se složením slibu ujímá své funkce (čl. 93 odst. 1 Ústavy ČR). Skládá jej do rukou prezidenta republiky. Slibem se završuje celý proces jmenování soudce. V případě odmítnutí složení slibu nebo jeho složení s výhradou se na soudce hledí, jako by nebyl jmenován.²²⁰

Ve jmenování soudců bez časového omezení lze spatřovat ochranu jejich nezávislosti. V minulosti byli soudci voleni pouze na určité období a v případě, že se „neosvědčili“, již znovu nemuseli být zvoleni. Soudce do své funkce ovšem není jmenován doživotně. Podle § 94 písm. a) ZSS zaniká funkce soudce uplynutím kalendářního roku, během něhož soudce dovršil 70 let. Poté již soudce nesmí tuto funkci vykonávat. Naše právní úprava nezná institut emeritních soudců, jež v některých jiných zemích představují bývalí soudci, kteří po i po odchodu do důchodu pobírají částečný plat a jsou povinni se dále vzdělávat pro případ potřeby, kdy by museli nastoupit zpět do funkce.²²¹

6.4. Přidělení soudce

Po jmenování a složení slibu je soudce na základě svého písemného souhlasu přidělen ministrem spravedlnosti ke konkrétnímu soudu (§ 67 odst. 1

²¹⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 5. 2008, čj. 4 Ans 9/2007-197. Dostupné na <http://www.beck-online.cz/>

²²⁰ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 1. díl. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3. Str. 743.

²²¹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústava České republiky : komentář*. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 1266.

ZSS). Nejčastěji je to k soudu okresnímu. Ve výjimečných případech, pokud má soudce již právnickou praxi v délce stanovené zákonem a odborné znalosti, jež dávají záruku řádného výkonu funkce, je lze přidělit ke krajskému, vrchnímu nebo Nejvyššímu soudu. Zároveň je stanoven den jeho nástupu do funkce. Ten nesmí nastat později než posledním dnem tříměsíční lhůty, jež začíná běžet po jeho jmenování. Tento den je rozhodující pro vznik pracovněprávního vztahu.²²²

6.4.1. Dočasné přidělení

Dočasné přidělení soudce k jinému soudu upravuje § 68 ZSS. V praxi bývá označováno jako stáž a její délka nesmí přesáhnout 3 roky. K dočasnému přidělení je opět zapotřebí souhlasu dotčeného soudce. Soudce může být dočasně přidělen ke kterémukoliv ze soustavy obecných soudů, přičemž je nutný souhlas předsedy daného soudu. Význam dočasného přidělování soudců k jiným soudům spočívá především v obohacování soudů o jiné pracovní postupy a podněty, což přispívá ke sjednocení judikatorní činnosti.²²³

Zákon dále umožňuje dočasné přidělení soudce k Justiční akademii, jež působí při ministerstvu. Dle § 99 c) ZSS je soudce přidělením k ministerstvu (tuto možnost už ovšem náleží ÚS vyloučil) či Justiční akademii na dobu dočasného přidělení zproštěn výkonu funkce soudce. Čímž je obcházena zásada neslučitelnosti funkcí soudce, jež je jedním z pilířů soudcovské nezávislosti. Také tímto dočasným přidělením dochází k prolínání moci soudní a moci výkonné, což je v rozporu s principem dělby moci. Ústavní soud se v již několikrát zmiňovaném nálezu Pl. ÚS 7/02 vyjádřil k této skutečnosti následovně: „...*Zásada neslučitelnosti funkcí nemůže být porušována ani tím, že by zákon připouštěl možnost působení soudců v orgánech moci výkonné, případně moci zákonodárné...Uvedená zásada inkompatibility funkcí je jednou z dalších záruk soudcovské nezávislosti. Jako zásadu ústavní je třeba ji striktně dodržovat, a nemůže být obcházena ani takovým řešením, jaké obsahuje ustanovení § 99 odst. 1 písm. c) zákona, podle něhož se soudce po dobu svého působení – výslovně*

²²² Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 8071797618. Str. 247-252.

²²³ ŠÍMÍČEK, Vojtěch. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 994.

pouze u ministerstva – dočasně zprošťuje výkonu své funkce. Imanentním rysem této funkce je totiž její kontinuálnost. Členství v poradních orgánech ministerstva, vlády i obou komor Parlamentu pak jistě zahrnuje i relevantní plnění úkolů těchto odlišných složek státní moci, a působení soudců v uvedených orgánech je tak v rozporu s principem dělby moci, nehledě k tomu, že osobní a mimosoudní vazby, k nimž při takové činnosti dochází, nevyhnutelně zvyšují pravděpodobnost možného střetu zájmů, a činí tak nestrannost v podobě nepodjatosti soudců zpochybnitelnou”.²²⁴ Na základě tohoto nálezu byl Ústavním soudem derogován problematický § 74 odst. 3 ZSS, jež zužoval výčet neslučitelných funkcí s funkcí soudce, daný Ústavou a byl s ní tedy v rozporu. Jeho znění bylo následující: „...za funkci ve veřejné správě se nepovažuje funkce předsedy a místopředsedy soudu, dočasné přidělení k ministerstvu, členství v Radě a Radě pro odbornou způsobilost státních zástupců, členství v poradních orgánech ministerstva, vlády a v orgánech komor Parlamentu“.

Nález pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 39/08 ve znění zákona č. 294/2010 novelizoval ustanovení § 68 odst. 1 ZSS a § 68 odst. 2 písm. b) ZSS, kdy vypustil slova „ministerstvu nebo“ čímž vyloučil možnost dočasného přidělování soudců na ministerstva. Působení dočasně přeložených soudců na Justiční akademii, jež je vzdělávací institucí působící při ministerstvu a jež zákon stále umožňuje, se ovšem jeví rovněž jako protiústavní.

Zákon dále připouští dočasné přidělení soudce k orgánu nebo organizaci se sídlem mimo území České republiky, do mírové nebo záchranné operace nebo k humanitární pomoci mimo území České republiky na dobu nepřesahující 5 let (§ 70a odst. 1 ZSS).

²²⁴ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 18. června 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02 ve věci návrhu prezidenta republiky na zrušení některých ustanovení zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů (nález byl vyhlášen pod č. 349/2002 Sb.).
Dostupné na <http://www.beck-online.cz/>

6.5. Výkon funkce soudce

6.5.1. Práva a povinnosti soudce

Práva a povinnosti soudce vyplývají ze zásad výkonu soudcovské funkce, o nichž byla řeč v kapitole 5. a dalších atributů soudní moci (kapitola 3.). Některé z nich jsou garantovány Ústavou, další jsou zakotveny v zákoně, především v zákoně o soudech a soudcích. Ustanovení obsahující výčet základních povinností spojených s výkonem funkce soudce jsou obsažena v § 79 – 83 ZSS. Z již zmíněných zásad bych připomenula zásadu nezávislosti a nestrannosti soudce, vázanost soudců zákonem, dále povinnost rozhodovat spravedlivě a bez zbytečných průtahů podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a povinnost dbát svým chováním o důstojnost soudcovské funkce i ve svém soukromém životě.

Z povinností soudců, o nichž jsem se v práci prozatím nezmínila, bych dále vyzdvihla povinnost mlčenlivosti, jež se vztahuje na všechny informace, které soudce získal v souvislosti s výkonem své funkce. Povinnost mlčenlivosti pak musí respektovat po celý zbytek života, i po zániku jeho funkce. Z vážných důvodů jí může být zproštěn na základě rozhodnutí o zproštění mlčenlivosti, učiněným předsedou soudu, u něhož soudce vykonává funkci. U předsedů soudu je toto rozhodnutí na předsedovi nejbližší vyššího nadřízeného soudu a u soudce NS nebo NSS toto rozhodnutí musí učinit prezident republiky.²²⁵

Zákon rovněž omezuje soudce v jejich možném působení jako rozhodce nebo zprostředkovatel řešení právního sporu. Nesmí zastupovat účastníky soudního řízení nebo působit jako zmocněnec poškozeného nebo zúčastněné osoby v soudním nebo správním řízení (§ 80 odst. 5 písm. b)).

Soudce je také povinen prohlubovat své odborné znalosti a stále se vzdělávat a to i v jiných než právních oblastech, jejichž znalost je nezbytná pro jeho rozhodování. Za odbornou úroveň při výkonu soudcovské funkce nese soudce odpovědnost. Soudce se rovněž může zúčastnit odborné přípravy a

²²⁵ *Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 8071797618. Str. 282.*

vzdělávání budoucích soudců a dalších zaměstnanců soudů. Zákon mu to ovšem nepřikazuje.

Nedodržování povinností obsažených ve výše uvedených ustanoveních, může být za určitých okolností předmětem kárného řízení vedenému proti soudci.

6.5.2. Odpovědnost soudce

Právní odpovědnost soudce sestává z odpovědnosti kárné, trestní a civilní.²²⁶

Civilní odpovědnost soudce spočívá v jeho odpovědnosti za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím a nesprávným úředním postupem. Podléhá zákonu č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. V případě vzniku škody nese odpovědnost stát, jehož jménem v těchto věcech jednájí ministerstva a jiné ústřední správní úřady. Škodu je pak nutné nahradit do 6 měsíců od uplatnění nároku. Stát může následně po soudci, jenž škodu způsobil, požadovat tzv. regresní úhradu. Musí být ovšem v kárném nebo trestním řízení prokázáno jeho zavinění.²²⁷

Trestní odpovědnost soudce zakládá § 76 ZSS. K vzetí do vazby či trestnímu stíhání soudce pro trestný čin, jež byl spáchán v souvislosti s výkonem soudcovské funkce, a to i v případě, kdy soudce již tuto funkci nevykonává, je nutné svolení prezidenta republiky. Soudce totiž jako ústavní činitel oplývá tzv. procesní exempcí z trestního stíhání jinak řečeno imunitou. Jeho trestní stíhání je tedy v případě uvedeném výše podmíněno svolením prezidenta republiky za spolupodpisu předsedy vlády.

Pokud je v souvislosti s osobou soudce zahájeno trestní stíhání pro trestný čin, jež nebyl spáchán v souvislosti s výkonem jeho funkce, orgán činný v

²²⁶ HRDLIČKOVÁ, Ivana. *Odpovědnost soudce v České republice*. Soudce 2006. Ročník 2006. Číslo 9. Str. 8.

²²⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4. Str.56-57.

trestním řízení o tom musí vyznat Ministerstvo spravedlnosti a předsedu soudu, u něhož je soudce přidělen.²²⁸

Kárná odpovědnost soudce je po stránce hmotně-právní upravena § 86 – 90 ZSS, procesní stránku upravuje zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů.

Kárná odpovědnost soudců je spojena s jejich kárným proviněním, jež definuje § 87 odst. 1 ZSS jako „*zaviněné porušení povinností soudce, jakož i zaviněné chování nebo jednání, jimiž soudce narušuje důstojnost soudcovské funkce nebo ohrožuje důvěru v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů*“²²⁹. Kárným proviněním předsedy soudu, místopředsedy soudu, předsedy kolegia Nejvyššího soudu nebo Nejvyššího správního soudu je též zaviněné porušení povinností spojených s funkcí předsedy soudu, místopředsedy soudu, předsedy kolegia Nejvyššího soudu nebo Nejvyššího správního soudu.²³⁰

Za kárné provinění lze soudci uložit dle § 88 ZSS některé z těchto kárných opatření:

- důtku,
- snížení platu až o 30 % na dobu nejvíce 1 roku a při opětovném kárném provinění, jehož se soudce dopustil v době před zaházením kárného opatření, na dobu nejvíce 2 let,
- odvolání z funkce předsedy senátu,
- odvolání z funkce soudce.

Soudním funkcionářům může být za kárné provinění dle § 87 odst. 2 navíc odebráno zvýšení platového koeficientu na dobu až jednoho roku, v případě opětovného provinění až 2 let a odvolání z funkce funkcionáře.

²²⁸ *Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 8071797618. Str. 276.*

²²⁹ *Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů. § 87 odst. 1.*

²³⁰ *Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů. § 87 odst. 2.*

Žalobcem v kárném řízení může být prezident republiky, ministr spravedlnosti a předsedové soudů, ti ovšem pouze ve věci soudce soudu, kde vykonávají předsednictví či soudci ze soudu stejného nebo nižšího stupně.²³¹

V kárném řízení rozhoduje šestičlenný senát Nejvyššího správního soudu, jež je složen ze soudců celé soustavy obecných soudů a představitelů některých dalších právnických profesí. Proti rozhodnutí kárného senátu NSS není možné podat odvolání. Touto skutečností se rovněž zabýval ÚS v nálezu Pl. ÚS 33/09, jemuž byl NSS ve shodě s kárně obviněným soudcem okresního soudu v Chomutově podán návrh na zrušení celého zákona č. 7/2002 Sb.. Hlavní důvod protiústavnosti napadeného zákona spatřovali navrhovatelé ve skutečnosti, že řízení o kárné odpovědnosti soudců je toliko jednoinstanční; podle § 21 napadeného zákona totiž *„proti rozhodnutí v kárném řízení není přípustné odvolání“*. Ústavní soud ovšem dospěl k závěru, že právo na odvolání není v ústavním pořádku zakotveno a návrh zamítl. Z odůvodnění: *„Ústavní soud dospěl k závěru, že obecně právo na odvolání není v ústavním pořádku zakotveno; právo na dvouinstančnost řízení je garantováno toliko v trestním řízení ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k této Úmluvě („Každý, koho soud uzná vinným z trestného činu, má právo dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně.“)....i kdyby však šlo o trestní obvinění, obstála by jednoinstančnost tohoto řízení v testu ústavnosti, neboť v prvním a posledním stupni zde rozhoduje Nejvyšší správní soud, tedy nejvyšší soud ve smyslu citované výjimky čl. 2 odst. 2 Protokolu č. 7....Dle názoru Ústavního soudu nezpůsobuje protiústavnost napadeného zákona ani skutečnost, že jednoinstanční model kárného řízení byl zaveden poté, kdy již po určitou dobu existoval model dvouinstanční“²³².*

²³¹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 994.

²³² Nález Ústavního soudu ze dne 29. září 2010 o návrhu Nejvyššího správního soudu podaného podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky na zrušení zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění zákona č.314/2008 Sb.. Dostupné na <http://www.concourt.cz/clanek/GetFile?id=4107>.

6.5.3. Nezpůsobilost soudce

Řízení o způsobilosti soudce vykonávat tuto funkci je rovněž upraveno zákonem č. 7/2002 Sb.²³³ a probíhá v podstatě stejně, jako kárné řízení. Je ovšem nutné jej od řízení o kárné odpovědnosti soudce odlišit. „...ačkoliv z ústavněprávního hlediska se jedná o stejný režim jako při odvolávání soudců, nutně spadající pod čl. 82 odst. 2 Ústavy ČR. V tomto případě však nejde o zaviněné jednání soudce, které je v kárném řízení hodnoceno a následně sankcionováno, nýbrž o jakýsi vedlejší efekt jiné skutečnosti, která soudci objektivně zabraňuje ve výkonu funkce“.²³⁴

Soudce je nezpůsobilý vykonávat svou funkci v případech taxativně vymezených v § 91 ZSS. Jsou to:

- nepříznivý zdravotní stav, jenž mu dlouhodobě nedovoluje vykonávat jeho funkci,
- pravomocné odsouzení za trestný čin a takové odsouzení, jež nebylo důvodem k zániku funkce soudce podle § 94 písm. c), jestliže čin, za který byl soudce odsouzen, svou povahou zpochybňuje důvěryhodnost jeho dalšího setrvání v soudcovské funkci,
- v posledních 5 letech před podáním návrhu na zahájení řízení o způsobilosti soudce vykonávat svou funkci byl nejméně třikrát pravomocně uznán vinným kárným proviněním, jestliže tato skutečnost zpochybňuje důvěryhodnost jeho dalšího setrvání v soudcovské funkci.

Navrhovatelem může být v řízení o způsobilosti soudce ministr spravedlnosti nebo předseda soudu, u něhož soudce vykonává funkci.

6.5.4. Dočasné zproštění výkonu funkce soudce

Dočasné zproštění výkonu funkce soudce charakterizuje komentář k ZSS jako „opatření, jehož důsledkem je stav, kdy sice i nadále trvá existence

²³³ Zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů.

²³⁴ ŠMÍČEK, Vojtěch. . Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 992.

*soudcovské funkce a pracovního vztahu soudce, avšak soudce nesmí po dobu trvání dočasného zproštění vykonávat jakoukoliv činnost či úkony se soudcovskou funkcí spojené, včetně výkonu práv a povinností spojených s pracovním vztahem soudce*²³⁵.

§ 99 odst. 1 ZSS taxativně vymezuje obligatorní případy, kdy ministr spravedlnosti dočasně zproští soudce výkonu funkce. Je to v případech, kdy soudce:

- byl jmenován soudcem Ústavního soudu, a to na dobu výkonu této funkce,
- stal se soudcem nebo asistentem soudce mezinárodního soudu nebo byl pověřen výkonem obdobné funkce u mezinárodního soudu, a to na dobu výkonu této funkce,
- byl dočasně přidělen k ministerstvu nebo Justiční akademii podle § 68 odst. 1, a to na dobu tohoto dočasného přidělení,
- byl dočasně přidělen k orgánu nebo organizaci se sídlem mimo území České republiky, do mírové nebo záchranné operace nebo k humanitární pomoci mimo území České republiky (§ 70a), a to na dobu tohoto dočasného přidělení.

K dočasnému zproštění výkonu funkce dochází dnem doručení rozhodnutí o tomto dočasném zproštění, nebyl-li uveden den pozdější. Po dobu dočasného zproštění z důvodů uvedených výše náleží soudci plat a další náležitosti spojené s výkonem jeho funkce.

§ 100 odst. 1 ZSS taxativně vymezuje fakultativní případy, kdy ministr spravedlnosti může zprostit soudce výkonu funkce. Záleží na jeho uvážení. Je to v případech, kdy soudce:

- je trestně stíhán, a to do pravomocného skončení trestního stíhání,
- je kárně stíhán pro takové kárné provinění, pro které je v kárné žalobě navrženo uložení kárného opatření odvolání z funkce, a to na dobu do pravomocného skončení kárného řízení,
- bylo-li z důvodu uvedeného v § 91 zahájeno řízení o jeho nezpůsobilosti vykonávat soudcovskou funkci, a to na dobu do pravomocného skončení tohoto řízení.

²³⁵ *Zákon o sudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 8071797618. Str. 312.*

V případech dočasného zproštění z důvodů vymezených § 100 odst. 1 ZSS náleží soudci plat ve výši 50%, jestli však nedojde k jeho odsouzení v trestním řízení či jeho odvolání, náleží mu i zbylých 50% platu. Soudce může proti rozhodnutí ministra spravedlnosti podat do 5 dnů od jeho doručení námitky kárnému soudu.

6.6. Soudce funkcionář

Soudními funkcionáři jsou předsedové a místopředsedové soudů, jež kromě rozhodovací činnosti vykonávají státní správu soudů. A dále předsedové kolegií a senátů soudů, kteří kromě rozhodování organizují a řídí činnost kolegií či senátů. Za tuto činnost jim náleží zvýšený platový koeficient.

Jmenování soudních funkcionářů upravuje § 102 – 105 ZSS. Předsedu a místopředsedy NS a NSS jmenuje z řad soudců prezident republiky, jejich funkční období je 10 let. Předsedy kolegií a senátů NS jmenuje předseda NS, předsedy kolegií a senátů NSS jmenuje předseda NSS. Na návrh ministra spravedlnosti jmenuje prezident republiky rovněž předsedu VS a KS a to na dobu 7 let. Na návrh předsedy KS je ministrem spravedlnosti jmenován předseda OS, rovněž na období 7 let. Místopředsedové jsou jmenováni rovněž ministrem spravedlnosti na návrh předsedů příslušných soudů. Předsedy senátů KS a VS jmenují předsedové příslušných soudů. Předsedy senátů OS jmenuje předseda KS, do jehož obvodu OS patří.

Zánik funkce soudního funkcionáře upravuje § 106 – 108 ZSS. Funkce zanikají kárným proviněním, zánikem funkce soudce či vzdáním se této funkce. Zánik funkce soudního funkcionáře nemá za následek zánik funkce soudce.

Problematika soudních funkcionářů byla v posledních letech častokrát novelizována. Poslední novelou prošla nálezem Ústavního soudu Pl. ÚS 39/08, ve znění zákona č. 294/2010 Sb.²³⁶, jímž bylo zakázáno opětovné jmenování soudních funkcionářů do stejné funkce. V tomto případě se lze domnívat, že ÚS nerozhodl v souladu s ústavním principem daným LZPS, jež stanovuje rovný

²³⁶ Nález ÚS č. 294/2010 Sb., ze dne 6. října 2010 ve věci návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)... Dostupné na www.beck-online.cz

přístup občanů k voleným a jiným veřejným funkcím. Žádný zákon totiž opětovně jmenování soudních funkcionářů výslovně nevylučuje.

6.7. Zánik funkce soudce

Ústava deklaruje neodvolatelnost soudců, vyjma případů stanovených zákonem, jež vyplývají především z jejich kárné odpovědnosti. Ustanovení § 94 ZSS stanovuje způsoby zániku soudcovské funkce, ke kterému dojde, nastane-li zákonem předpokládaná skutečnost přímo ze zákona. Soudce v těchto případech nemůže zánik své funkce nijak ovlivnit ani oddálit a zaniká tím i jeho pracovní poměr.²³⁷ Funkce soudce tedy ze zákona zaniká:

- uplynutím kalendářního roku, v němž soudce dosáhl věku 70 let,
- dnem právní moci rozhodnutí, kterým bylo zjištěno, že je nezpůsobilý vykonávat soudcovskou funkci,
- dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně nebo odsouzen k nepodmínečnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný z nedbalosti,
- dnem právní moci rozhodnutí, kterým mu bylo uloženo kárné opatření odvolání z funkce soudce,
- dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo kterým byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena,
- dnem, kdy pozbyl státní občanství ČR,
- smrtí nebo dnem právní moci rozhodnutí, kdy byl soudce prohlášen za mrtvého.

Funkce soudce a tím i jeho pracovní poměr, může dále zaniknout z vlastní vůle samotného soudce a to jejím vzdáním se. Soudce tuto vůli vyjádří písemně prostřednictvím oznámení soudce o vzdání se funkce, jež doručí prezidentu republiky či ústně do protokolu sepsaného Kanceláři prezidenta republiky. Samotná funkce zanikne uplynutím 3 kalendářních měsíců následujících po

²³⁷ *Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 8071797618. Str. 307.*

měsíci, v němž bylo oznámení soudce o vzdání se funkce doručeno prezidentu republiky či učiněno do protokolu.²³⁸

²³⁸ *Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář. 2., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2004. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 8071797618. Str. 308.

7. KOMPARACE S POSTAVENÍM SOUDCE ÚSTAVNÍHO SOUDU

V této kapitole bych ráda poukázala na některé rozdíly v postavení soudce obecných soudů a soudce Ústavního soudu.

Odlišnost lze vidět už u jejich jmenování. Zatímco ke jmenování soudce obecného soudu prezidentem je nutný spolupodpis předsedy vlády či jím pověřeného člena, u soudce ÚS tou tak není a je vyžadován pouze souhlas předsedy Senátu, jemuž prezident republiky jednotlivé kandidáty na funkci navrhuje. Slib soudců ÚS má rovněž jiné znění, než slib soudců obecných soudů a je zakotven přímo v Ústavě. Jeho znění je následující: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že budu chránit neporušitelnost přirozených práv člověka a práv občana, řídit se ústavními zákony a rozhodovat podle svého nejlepšího přesvědčení nezávisle a nestranně*“ (čl. 85 odst. 2 Ústavy ČR).

Dalším významným rozdílem je časové omezení jmenování soudců ÚS. Funkční období soudců ÚS je 10 let s možností opětovného jmenování. Možnost opakovaného jmenování je zvláštností českých soudců ÚS. V jiných státech je zákaz opakovaného jmenování spjat s představou nezávislosti soudce.²³⁹

Na soudce ÚS jsou rovněž kladeny odlišné předpoklady pro výkon funkce, než na soudce obecných soudů. Společnými předpoklady pro oba jsou bezúhonnost, vysokoškolské právnické vzdělání a dále státní občanství ČR a plná způsobilost k právním úkonům (jež nejsou výslovně jmenovány, ale jsou to podmínky volitelnosti do Senátu). U soudců ÚS je odlišný požadavek věku, jenž je určen možností volitelnosti do Senátu, jež předpokládá věk nejméně 40 let ke dni ujmoutí se funkce a dále požadavek předchozí alespoň 10leté činnosti v právnickém povolání.²⁴⁰

Výkon funkce soudce ÚS je neslučitelný s členstvím v politické straně nebo politickém hnutí (§ 4 odst. 4 ZÚS). Přestože i funkce soudce obecného soudu je důsledně apolitická, zákon k nim není tak přísný a ukládá jim pouze povinnost „*při své činnosti mimo výkon funkce soudce a při výkonu svých*

²³⁹ FILIP, Jan. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 1042.

²⁴⁰ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústavní soudnictví*. Vyd.1. Praha : Beck, 1999. ix, 142 s. ISBN 80-7179-289-6. Str. 26-27.

politických práv si počínat tak, aby tato činnost neohrožovala nebo nenarušovala důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudu nebo nenarušovala důstojnost soudcovské funkce anebo mu nebránila v řádném výkonu funkce soudce“ (§ 80 odst. 4 ZSS).

Významný rozdíl dále spatřuji v tzv. právu disentů, jímž soudci ÚS oplývají (§ 22 ZÚS). Spočívá v umožnění soudcům vyjádřit odlišné stanovisko od většinového názoru a to buď ve formě nesouhlasu s výrokem rozhodnutí (dissenting opinion) nebo s jeho odůvodněním (concurring opinion). Soudcům rozhodujících v senátech obecných soudů není toto právo přiznáno.²⁴¹

Plat soudců ÚS je rovněž upraven zákonem č. 236/1995 Sb., a to v § 17 – 19 tohoto zákona. Soudci ÚS podle těchto ustanovení náleží plat, další plat náhrady výdajů a naturální plnění. Nálezem Ústavního soudu Pl. ÚS 33/11²⁴² však bylo ohledně platu soudů ÚS konstatováno následující: „*Opuštění jakýchkoli racionálních relací mezi úrovní platu soudců a úrovní platů ve veřejné správě se v úpravě zákona o platu promítlo ve svých absurdních důsledcích i vůči platům soudců Ústavního soudu, v důsledku čehož pak předsedové senátů nejvyšších soudů a předsedové kolegií těchto soudů mají vyšší plat než soudci Ústavního soudu (v roce 2011 o 0,8 %, resp. 4,9 %, v letech 2012 až 2014 o 6,2 %, resp. 10,4 %)*”.

Dalšími rozdíly v postavení soudců obecných soudů a soudců ÚS je nemožnost jejich přeložení či dočasného přidělení. Při svém rozhodování jsou soudci ÚS vázání pouze ústavním pořádkem a zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Soudce ÚS je vyňat z obecné povinnosti svědčit, ovšem pouze v rozsahu, jež se týká výkonu jeho funkce.

Funkce soudce ÚS může zaniknout prohlášením o jejím vzdání se učiněným osobně do rukou prezidenta republiky či formou notářského zápisu. Dalším důvodem je dle ZÚS pravomocné odsouzení soudce pro úmyslný trestný čin. Soudce ÚS může být trestně stíhán pouze po předchozím souhlasu Senátu. Funkce soudce ÚS dále zaniká okamžikem vyhlášení usnesení pléna ÚS o zániku

²⁴¹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 1043.

²⁴² Nález pléna Ústavního soudu ze dne 3. května 2012 sp. zn. Pl. ÚS 33/11 ve věci návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů.

funkce v důsledku kárného provinění. Dalšími důvody jsou ztráta volitelnosti do Senátu a uplynutí funkčního období. Věk ani zdravotní problémy nejsou důvodem k zániku funkce soudce ÚS, tak jako tomu je u soudců soudů obecných. Avšak v případě, že se soudce ÚS nezúčastnil jednání ÚS po dobu delší než 1 rok, může být rozhodnuto o zániku jeho funkce.²⁴³

²⁴³ FILIP, Jan. Ústava České republiky : komentář. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7. Str. 1043.

8. KOMPARACE SE SOUDNICTVÍM V U.S.A.

Politický systém v USA funguje rovněž na principu systému brzd a protivah (system of checks and balances) jednotlivých státních mocí. Moc výkonná je svěřena prezidentu, který má v důsledku prezidentského systému státu velmi silnou pozici. Vůči moci soudní působí podobně jako prezident ČR jmenováním soudců a má pravomoc udělit milost odsouzenému. Moc zákonodárnou představuje Kongres. Ve vztahu k soudnictví Kongres rozhoduje o počtu federálních soudců a může zakládat a rušit federální soudy, vyjma Nejvyššího soudu USA. Soudní moc má naopak možnost derogovat protiústavní zákony.²⁴⁴

V USA se soudy dělí na soudy federální a soudy jednotlivých států. Mezi soudy federální patří 94 okresních soudů (U.S. District Courts), 13 apelačních neboli odvolacích soudů (U.S. Court of Appeals) a Nejvyšší soud USA (Supreme Court of the U.S.), jež je vrcholem soudní soustavy. Zasedá u něj 9 soudců - předseda soudu (Chief Justice of the U.S.) a 8 přísedících (associate justices). Každý rok je u Nejvyššího soudu USA řešen jen omezený počet případů, v případě, že je požádán, aby o nich rozhodl. Obvykle se jedná o důležité otázky, týkající se ústavy nebo federálních zákonů.²⁴⁵

V jednotlivých státech federace jsou nejnižším článkem soudní soustavy buď nižší soudy (minor courts), které ve městech představují municipální soudy (municipal courts) a na venkově smírčí soudy (justices of the peace), nebo tzv. trial courts jež mají řadu názvů – soudy hrabství (county courts), okresní soudy (district courts), obvodní soudy (circuit courts) a jiné. Odvolací instancí jsou odvolací soudy (apeeals courts) a nejvyšší instancí nejvyšší soudy.²⁴⁶

Soudci všech federálních soudů jsou jmenováni doživotně prezidentem USA se souhlasem Senátu. Jejich odvolání je možné pouze v případě zneužití funkce v rámci řízení „impeachment“ či mohou dobrovolně rezignovat. Soudci

²⁴⁴ BARRON, Jerome A a C DIENES. Constitutional law in a nutshell. 2nd ed. St. Paul, Minn.: West Pub. Co., 1991, cvii, 483 p. ISBN 03-148-0710-1. Str. 1-3.

²⁴⁵ United State Courts: Supreme Court of the United States [online]. [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.uscourts.gov/FederalCourts/UnderstandingtheFederalCourts/SupremeCourt.aspx>

²⁴⁶ FILIP, Jan. Soudobé ústavní systémy. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1996, 232 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 146. ISBN 80-210-1363-X. Str. 39-40.

soudů jednotlivých států jsou jmenováni na funkční období buď guvernérem či legislaturou nebo přímo voleni občany.²⁴⁷

Rozdíl v postavení soudců obecných soudců u nás a ve Spojených státech amerických spatřuji především v možnosti amerických federálních soudců nejen interpretovat zákony (a právní normativní akty moci výkonné), ale rovněž prohlašovat je za neplatné, pokud jsou v rozporu s Ústavou. Tato jejich pravomoc je nazývána „judicial review“²⁴⁸. V USA tedy kontrola ústavnosti náleží všem federálním soudům, počínaje soudy okresními, přes soudy apelační až k Nejvyššímu soudu USA.²⁴⁹ Zvláštní ústavní soud není zřízen. V otázkách federální ústavnosti má konečné slovo Nejvyšší soud USA, jako konečná soudní instance. Pokud nastane taková situace u nás, je soudce obecného soudu povinen protiústavní zákon předložit k přezkoumání Ústavnímu soudu, jež stojí mimo soustavu obecných soudů. Ten je teprve oprávněn jej případně drogovat. Ve Spojených státech amerických tato možnost soudů obecných soudů vyplývá z rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Marbury vs. Madison* v roce 1803.²⁵⁰

Další zvláštnost amerického soudnictví spatřuji ve fungování porot, jež se podílejí na činnosti soudnictví. Dvanáctičlenné poroty, složené z občanů, rozhodují buď o tom, zda bude obviněný postaven před soud, či se podílejí na rozhodování v trestních a občanskoprávních věcech. Spor vede profesionální soudce. Porota po poradě vyhláší jednomyslný rozsudek, který zní buď vinen, nebo nevinen. Rozsah trestu určuje soudce.²⁵¹

²⁴⁷ FILIP, Jan. *Soudobé ústavní systémy*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1996, 232 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 146. ISBN 80-210-1363-X. Str. 40.

²⁴⁸ SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústavní soudnictví*. Vyd.1. Praha : Beck, 1999. ix, 142 s. ISBN 80-7179-289-6. Str. 2.

²⁴⁹ KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států: (srovnávací studie)*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2006, 423 s. ISBN 80-720-1606-7. Str. 378.

²⁵⁰ DVORÁKOVÁ, Vladimíra. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. Vyd. 1. V Praze: Oeconomica, 2008, 255 s. ISBN 978-80-245-1357-7. Str. 75.

²⁵¹ KLÍMA, Karel. *Teorie veřejné moci (vládnutí)*. Praha: ASPI, 2003, 311 s. ISBN 80-863-9578-2. Str. 233-237.

9. ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Hlavní problém současné justice vidím především v přetížení soudů. Nadějně řešení této situace spatřuji do budoucna v kompletní elektronizaci justice, jež by mohla pozitivně ovlivnit především délku soudních řízení. Za zajímavou proto pokládám myšlenku elektronických soudních spisů. S elektronickým spisem může pracovat více osob ba dokonce více soudů současně a zároveň jejich zavedením soudům odpadají četné administrativní úkony. Další nespornou výhodou je jejich snadná, prostorově nenáročná, archivace.

Základy elektronizace justice pokládá v ČR systém CEPR²⁵². Ten umožňuje vedení soudního spisu v elektronické podobě, který již není podporován žádným listinným spisem. Účastníkům řízení je pak doručováno do datových schránek, a pokud je nevlastní, probíhá doručování prostřednictvím tzv. hybridní pošty – soudy zasílají provozovateli poštovních služeb své písemnosti v elektronické podobě. Centrem hybridní pošty jsou České Budějovice. Tam je písemnost soudu převedena z elektronické podoby do podoby listinné a odeslána formou klasického dopisu účastníkům řízení. Vše funguje zcela automaticky, včetně elektronických podpisů a konverzí dokumentů, takže soudům odpadá velké množství práce. V současné době se tento systém týká však pouze řízení o platebních rozkazech a je plánováno jeho zavedení v exekučním řízení.

Další přínos bych do budoucna spatřovala v povinném avšak bezplatném zavedení datových schránek pro všechny fyzické osoby, jež by rovněž ušetřilo spoustu administrace a doručování účastníkům by bylo jednodušší a pro stát levnější.

Elektronizace justice s sebou jistě nese i řadu nebezpečí, jež představuje především snadnější zneužití informací, možnost výpadků služeb v závislosti na útocích třetí strany, či nedostatečné zabezpečení ze strany koncového uživatele.

²⁵² KORBEL, František. Aktuality, Soudní rozhledy 2012. Ročník 2012. Číslo 11-12. Str. 381.

ZÁVĚR

Diplomová práce shrnuje základní právní instituty a poznatky na téma „Postavení soudce v ústavním systému České republiky“. Tato problematika je velice rozsáhlá, a proto není v práci zahrnuta v celé své šíři. Práce se v devíti kapitolách zaměřuje na vybrané nejstěžejnější otázky. Jak jsem již avizovala v úvodu, téma práce navazuje na mou bakalářskou práci, která se rovněž zabývala problematikou soudnictví a postavením soudní moci. Diplomová práce je tedy pojata jako navázání na toto téma a dále specializována na postavení soudce.

První historicko-právní kapitola se zabývala historickým vývojem soudnictví. Téma vývoje soudnictví je velice obsáhlé a vystačilo by na celou jednu akademickou práci. V krátkém historickém exkurzu jsem se pokusila za využití odborných monografií seznámit čtenáře velice stručně s nejhlavnějšími soudními instituty, jež se řadu století formovaly do současné podoby. Postavení soudce se vyvíjelo od prvních „absolutních“ soudců, jež měli neomezenou rozhodovací moc nad životem všech poddaných a nemuseli se řídit žádnými pravidly a zásadami spravedlivého procesu. Jejich moc pak prolomila šlechta a ujala se části výkonu soudnictví na úkor panovníka. Soudnictví bylo prováděno sborově. V pozdější době se o slovo přihlásili i běžní občané a prostřednictvím soudů porotních se zapojili do výkonu spravedlnosti. Rovněž na kvalifikaci soudců byly postupem času kladeny vyšší nároky. Nejvyšší vrstvy obyvatelstva (jež byly z logických důvodů současně i nejvzdělanější) později v úřadu vystřídali soudci vzdělaní v oboru.

Kapitola druhá se zabývala pojmem soudnictví, jako jednou z nejdůležitějších funkcí a výsadou státu. Soudnictví je vykonáváno soudy, jako nezávislými třetími osobami, které postupují podle předem známých pravidel, jež jsou všem společná. Soudnictví se dělí na soudnictví obecné, jež se dále člení a soudnictví ústavní, jež má speciální úlohu. Soudnictví podléhá řadě zásad, jež zaručuje Ústava ČR a další ústavní i zákonné prameny.

Předmětem kapitoly třetí byla moc soudní, jež je jednou ze složek státu, mezi něž se dělí veškerá státní moc. Moc soudní musí být v rámci těchto mocí striktně oddělena. Jedině to je zárukou nezávislého soudnictví. Zároveň se zde

však uplatňuje princip vzájemných brzd a protivah, aby nedocházelo k jeho zneužití.

Čtvrtá kapitola poskytla pohled na organizaci soudnictví v ČR. Ústavní soud, jenž stojí mimo soustavu soudů obecných, poskytuje především ochranu ústavnosti. Úkolem soudů obecných je poskytovat ochranu právům a rozhodování o vině a trestu. Obecné soudnictví vykonávají okresní soudy, krajské soudy, vrchní soudy, Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud. Základem jejich vnitřního uspořádání jsou soudní oddělení, v rámci nichž se rozděluje práce. U obecných soudů jsou zřizovány soudcovské rady, jež reprezentují soudce. Soudci se dále mohou sdružovat v Soudcovské unii ČR. Na jejich vzdělávání se podílí Justiční akademie.

Pátá kapitola byla zaměřena na postavení soudce v ústavním systému. Principy, jež upravují postavení soudců, jsou hlavními specifiky, jimiž se odlišují od postavení jiných úředních osob a dalších povolání. Spravedlivý výkon soudnictví může být zajišťován jedině nezávislými a nestrannými soudci. Záruky soudcovské nezávislosti jsou podpůrně upraveny i zákonem č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

Šestá kapitola poskytla pohled na výkon soudcovské funkce od jeho počátku až k zániku. Příprava na funkci nazývaná přípravná služba si klade za cíl odborně připravit justiční čekatele pro výkon soudcovské funkce. Po složení odborné justiční zkoušky a splnění dalších předpokladů může být soudce jmenován. Práce se dotkla také práv a povinností soudce vyplývajících z jeho funkce, jeho odpovědnosti a způsoby zániku funkce.

V sedmé kapitole byla věnována pozornost soudcům Ústavního soudu, kteří mají odlišné postavení od soudců soudů obecných. Je tak dáno i předmětem jejich rozhodování, jež spočívá především v posuzování ústavnosti.

Kapitola osmá poskytla náhled na soudnictví Spojených států amerických. Organizace soudnictví je v USA rozdílná především z důvodu jiného státního zřízení, jímž je federace. Soudy zde svou činnost vykonávají na úrovni jednotlivých států a na úrovni federace. Soudci federálních soudů představují v komparaci se soudci v ČR rozdílnost především v tom, že mohou posuzovat ústavnost zákonů a v případě jejich neústavnosti je derogovat. Další zvláštností je účast poroty složené z běžných občanů při rozhodování soudů.

Poslední kapitola byla věnována úvahám de lege ferenda. Domnívám se, že přetíženost soudů, jež je velkým problémem justice, by do budoucna mohla být řešena elektronizací justice. Základy pro její elektronizaci pokládá již v současné době systém CEPR, který umožňuje vedení soudního spisu v elektronické podobě. Zatím je používán pouze v řízeních o platebních rozkazech.

RESUMÉ

The topic of the graduate thesis is “The Position of the Judge in the Constitutional System of the Czech Republic”. This thesis summarizes the basic legal concepts and knowledge on the topic. The document is divided into nine chapters which are focused on selected most important questions.

The first historical chapter provides an introduction to the topic. It is dedicated to the historical development of the judiciary in the Czech Republic. A position of a judge has developed in parallel.

The second chapter is focused on the concept of judiciary as we understand it at present. The judiciary is one of the most important functions of the state. It is divided into two kinds - general justice and constitutional justice. The thesis also deals with principles of independent judiciary and legal regulation of the judiciary.

The third chapter is working with the concept of judicial power, which is enshrined in the Constitution of the Czech Republic. The chapter is focused primarily on the attributes of independence of the judiciary. The judicial power is strictly separated from the other state powers because it is imperative for an independent judiciary.

Chapter Four contains an overview of the current organization of the judiciary. It is aimed on the general courts and the Constitutional Court. Subchapters deal with the ways of their decision-making and their internal structure. It also deals very briefly with the judicial councils, which represents the judge, Estates Union as an association of judges and Judicial Academy, which focuses on the training of judges and other persons.

Chapter Five is a key part of the work. The first part deals with the concept of a judge. The next section is focused on the constitutional position of the judge. It contains of the constitutional principles which guarantee an independent and impartial judicial decision-making.

Chapter Six provides a view of the office of the judge. Its individual parts are focused on requirements to be a judge, the rights and obligations of the judge, the responsibility of the judge and cessation the office of the judge.

Chapter seven is engaged in the basic comparison of a judge of the general courts and a judge of the Constitutional Court. It is focused on the differences on requirements to be a judge, the process of appointment, the demise of their functions and other differences.

The eighth chapter is also comparative. It deals with differences in the position of judges in the U.S. and the Czech Republic. Attention is also given to juries, which is involved in the decision-making of the courts.

The content of final chapter is *de lege ferenda* consideration. The biggest problem I see in the overburdened courts of current justice system. This chapter contains the controversy over their possible solution for the future.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie a další odborná literatura:

- ADAMOVÁ, K, a kol.. *Dějiny českého soudnictví od počátku české státnosti do roku 1938*. 1. vyd., Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0
- BARRON, Jerome A a C DIENES. *Constitutional law in a nutshell*. 2nd ed. St. Paul, Minn.: West Pub. Co., 1991, cvii, 483 p. ISBN 03-148-0710-1
- BÍLÝ, Jiří L. *Právní dějiny na území ČR : vysokoškolská učebnice*. Praha : Linde, 2003. 474 s. ISBN 80-7201-429-3
- DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. Vyd. 1. V Praze: Oeconomica, 2008, 255 s. ISBN 978-80-245-1357-7
- FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Dotisk 2. vyd. 2001 (Masarykova univerzita). Brno: Václav Klemm, 2011, 328 s. ISBN 978-809-0408-371
- FILIP, Jan. *Soudobé ústavní systémy*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1996, 232 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 146. ISBN 80-210-1363-X
- FLEGL, Vladimír. *Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR*. Vyd. 1. Praha : C.H. Beck, 1997. xx, 237 s. ISBN 80-7179-149-0
- GRÓNSKÝ J, HŘEBEJK J. *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa I.(1918 – 1945)*, Nakladatelství Univerzity Karlovy 1997
- HLOUŠEK, Vít. *Dělba soudní moci v České republice*. 1. vyd. Editor Vojtěch Šimíček. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2004, 287 s. Sborníky, Sv. č. 19. ISBN 80-210-3318-5
- JANÁK, Jan; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1989. ISBN 80-04-21189-5

- JÁNOŠÍKOVÁ, Petra a kol. *Mezníky českých právních dějin*. 2. rozš. vyd., Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 978-80-7380-251-6
- KADLECOVÁ M., MATES P., SCHELLE K., *Dějiny československého státu a práva (1918 – 1945)*, Masarykova univerzita v Brně, 1992
- KLABOUC, Jiří. *Staré české soudnictví, Jak se dříve soudívalo*. Praha: Nakladatelství Orbis, 1967
- KLÍMA, Karel. *Encyklopedie ústavního práva*. Vyd. 1. Praha : ASPI, 2007. 751 s. ISBN 978-80-7357-295-2
- KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině. 1. díl*. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 901 s. ISBN 978-80-7380-140-3
- KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině. 2. díl*. 2. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. S. 923-1441. ISBN 978-80-7380-140-3
- KLÍMA, Karel. *Praktikum českého ústavního práva*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 583 s. ISBN 80-86898-15-6
- KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 2. rozš. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova : Aleš Čeněk, 2004. 815 s. ISBN 80-86473-20-1
- KLÍMA, Karel. *Teorie veřejné moci (vládnutí)*. Praha: ASPI, 2003, 311 s. ISBN 80-863-9578-2
- KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států: (srovnávací studie)*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2006, 423 s. ISBN 80-720-1606-7
- KOCOUREK, Jiří. ZÁRUBA, Jan. *Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství: komentář*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004, xv, 606 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 80-717-9761-8
- KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha : Linde, 2009. 727 s. ISBN 978-80-7201-741-6
- MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde, 1997

- MIKULE, Vladimír a SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky: komentář*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-869-9
- MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat. *O duchu zákonů*. Překlad Stanislav Lyer. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003, 365 s. Knihovna společenských věd. ISBN 80-864-7330-9
- MOTEJL O., Soudnictví a jeho správa. In Bobek, M. – Molek. P. – Šimíček. V. (eds.) *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita: Brno, 2009.
- PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 2./1., Ústavní právo České republiky. Část 1. 1. vyd. Praha : Linde, 2001. 551 s. ISBN 80-7201-273-8
- SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Soudnictví : historie, současnost a perspektivy*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2004. 592 s. ISBN 80-86432-65-3
- SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Linde Praha, 1997. 437 s. ISBN 80-7201-051-4
- SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústavní soudnictví*. Vyd.1. Praha : Beck, 1999. ix, 142 s. ISBN 80-7179-289-6
- ŠIMÍČEK, Vojtěch a kol. *Ústava České republiky : komentář*. Praha : Linde, 2010. 1533 s. ISBN 978-80-7201-814-7
- TULÁČEK, Jan. *Meč a váhy : O právu a jeho dlouhé historii*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1986
- VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4.
- VŮJTĚCH, Jan, Jakub HOLAS a Petr ZEMAN. *Profesiogram soudce a státního zástupce: profesiografická studie zaměřená na výběr čekatelů a výběrová kritéria*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-000-5

- WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní : vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. vyd. Praha : Linde, 2011. 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0
- WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva : (s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního)*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. 247 s. ISBN 9788086861759
- ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4
- ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C.H.Beck, 1995

Právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.)
- Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)
- Zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů
- Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci, rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem
- Zákon č. 236/2006 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu
- Zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky
- Zákon č. 11/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 236/1995 Sb. a některé další zákony

- Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky.
- Zákon č. 100 ze dne 11. července 1960, Ústava Československé socialistické republiky
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 303/2002 Sb., o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních a právních čekatelů a o odborné justiční zkoušce a odborné závěrečné zkoušce právních čekatelů
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy
- Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001 Sb., vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy

Judikatura:

- Nález III. senátu Ústavního soudu ze dne 22. února 1996 sp. zn. III. ÚS 232/95
- Nález pléna Ústavního soudu ze dne 18. června 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02
- Nález I. senátu Ústavního soudu ze dne 11. března 2003 sp. zn. I. ÚS 276/01
- Nález pléna Ústavního soudu ze dne 11. června 2003 sp. zn. Pl. ÚS 11/02
- Nález I. senátu Ústavního soudu ze dne 27. října 2004 sp. zn. I. ÚS 370/04
- Nález pléna Ústavního soudu ze dne 28. dubna 2005 sp. zn. Pl. ÚS 60/04
- Nález pléna Ústavního soudu ze dne 29. září 2010 sp. zn. Pl. ÚS 33/09 ve znění zákona č. 314/2008 Sb.

- Nález pléna Ústavního soudu ze dne 6. října 2010 sp. zn. Pl. ÚS 39/08 ve znění zákona č. 294/2010 Sb.
- Nález pléna Ústavního soudu ze dne 3. května 2012 sp. zn. Pl. ÚS 33/11
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 4. 2006, čj. 4 Aps 3/2005-35
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 5. 2008, čj. 4 Ans 9/2007-197

Odborné články:

- HRDLIČKOVÁ, Ivana. *Odpovědnost soudce v České republice*. Soudce 2006. Ročník 2006. Číslo 9.
- KLÍMA Karel. *Ústavní otázka „emancipace soudní moci“ a řízení soudů (obecných) ministerstvem*. Soudce 2006, Ročník 2006, Číslo. 1.
- KORBEL, František. *Aktuality, Soudní rozhledy 2012*. Ročník 2012. Číslo 11-12.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Justiční akademie se představuje*. Ad Notam 2008, Ročník 2008. Číslo 4.
- KUČEROVÁ, Pavla. *Nezávislost a odpovědnost soudců*. Právní rozhledy 2011. Ročník 2011. Číslo 10.
- VRCHA, Pavel. *K výběru kandidátů na funkci soudce*, Právní rozhledy 2006. Ročník 2006. Číslo 23.

Internetové články:

- BARTŮŇKOVÁ, Tereza; VINCUREK, Lukáš. *Reforma justice: Soudci navrhují zrušení vrchních soudů*. Rozhlas.cz 16.05.2010.

Internetové zdroje:

- www.beck-online.cz
- www.komunistickepravo.cz

- www.concourt.cz
- www.psp.cz
- www.nssoud.cz
- www.nsssoud.cz
- www.justice.cz
- www.soudci.cz
- www.wikipedia.org
- www.fjc.gov
- www.uscourts.gov